

DE NIEUWE WET OP DE LANDVERZEKERINGSOVEREENKOMST VAN 25 JUNI 1992 (slot)

TITEL II

SCHADEVERZEKERINGEN

HOOFDSTUK I

ALGEMENE BEPALINGEN

Het beginsel van de schadevergoeding (artikel 51)

117. Het indemniteitsbeginsel is uitdrukkelijk opgenomen in de nieuwe Verzekeringswet op het stuk van de schadeverzekeringen (artikel 51).

De memorie van toelichting maakt uitdrukkelijk het onderscheid tussen de zaakschade en de vermogensschade die geleden wordt bij aansprakelijkheidsvorderingen¹⁸². Het indemniteitsbeginsel geldt dus voor alle vermogensschade en verwijst naar de definitie van de schadeverzekeringen opgenomen in artikel 1, G.

Een inbreuk op artikel 51 schendt de openbare orde en wordt gestraft met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met een geldboete van duizend tot tienduizend frank of met een van deze straffen alleen (artikelen 139 en 140). Deze strafbepaling treft zowel de verzekeraar als de lasthebber van een verzekeraar, alsook de agenten, de makelaars of tussenpersonen die hebben bemiddeld. Merkwaardig is dat de wetgever blijkbaar niet de bestraffing van de verzekerde heeft beoogd. Weliswaar zal, krachtens artikel 51, de overeenkomst nietig zijn, maar verdere sancties worden hieraan voor hem niet gekoppeld. Dit alles belet evenwel niet dat de gemeenrechtelijke strafrechtelijke bepalingen inzake valsheid in geschrifte (artikel 194 Strafwetboek) en oplichting (artikel 496 Strafwetboek) toepasselijk kunnen zijn.

Reddingskosten (artikel 52)

118. Dit artikel werd reeds besproken bij de behandeling van de schadebepalings- en schadevoorkomingsplicht van de verzekeringnemer (artikel 20, zie nr. 56).

HOOFDSTUK II

ZAAKVERZEKERINGSOVEREENKOMSTEN

Afdeling I

Gemeenschappelijke bepalingen betreffende alle zaakverzekeringen

Onderafdeling I

Verzekerbare waarde

Wijze van waardebepaling (artikel 53)

Vaststelling van de verzekerde som (artikel 54)

119. Artikel 54 behandelt de vaststelling van de verzekerde som en deze wordt geacht gelijk te zijn aan de waarde van het verzekeraar belang indien zij in overleg met de gemandateerde van de verzekeraar is vastgelegd.

Terecht werd in de memorie van toelichting het belang onderstreept van een juiste bepaling van de verzekerde som¹⁸³. De verzekerde som is immers een uitkeringslimiet onder voorbehoud van het bepaalde in artikel 52 betreffende de reddingskosten.

Overwaardering leidt tot oververzekering en wordt gesanctioneerd door de artikelen 42 e.v.

Onderwaardering leidt tot onderverzekering en zal in principe de toepassing van de evenredigheidsregel met zich meebrengen (artikel 44).

De wetgever heeft derhalve ook aan de partijen de vrijheid gelaten om de verzekerde som van rechtswege aan te passen volgens de door hen gekozen maatstaven. Inzonderheid wordt hier gedacht aan de toepassing van de ABEX-coëfficiënt bij brandverzekeringen.

Voorafgaande taxatie (artikel 55)

120. Artikel 55 behandelt de verzekering tegen aangenomen waarde die reeds bekend was uit artikel 20, tweede lid, Verzekeringswet van 1874.

De nieuwe Verzekeringswet voegt eraan toe dat, wanneer een in aangenomen waarde getaxeerd goed een aanzienlijke waardevermindering ondergaat, beide partijen het recht hebben om het bedrag van de getaxeerde waarde te verminderen of om de overeenkomst te beëindigen.

Een verzekeringsovereenkomst in aangenomen waarde maakt geen inbreuk op het indemniteitsprincipe. Alleen wordt hierdoor beoogd taxatiemoeilijkheden te vermijden

¹⁸² Memorie van toelichting, 48.

¹⁸³ Memorie van toelichting, 50.

bij schadegeval en voor de verzekerde winst te vermijden. Vandaar ook de mogelijkheid om bij aanzienlijke waardevermindering de overeenkomst te herzien of te beëindigen.

In het advies van de Raad van State werd gesteld dat de aftakeling van de verzekerde zaak een vermindering van de verzekerde waarde rechtvaardigt en dat artikel 55 eigenlijk het waardeverlies bedoelt dat te wijten is aan de staat van verval waarin de verzekerde zaak verkeert.

De Regering heeft het advies van de Raad van State niet gevolgd, erop wijzend dat de depreciatie van een zaak meerdere oorzaken kan hebben en dat de vermindering van een getaxeerde waarde zo groot kan worden dat de omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot het sluiten van de overeenkomst in die mate gewijzigd zijn dat onder soortgelijke omstandigheden partijen geen overeenkomst gesloten zouden hebben.

In de memorie van toelichting werd besloten dat deze redenering steunt op de improvisieel uit het gemene recht¹⁸⁴. Getwijfeld kan echter worden aan de in de memorie van toelichting gegeven algemene draagwijdte aan de improvisieel¹⁸⁵.

Onderafdeling II

Verplichtingen van de verzekerde

Gesteldheid van de plaats (artikel 56)

121. In artikel 56 wordt voortaan aan de verzekerde de verplichting opgelegd om, behoudens noodzaak, het beschadigde goed onaangeroerd te laten teneinde het onderzoek naar de oorzaak van de schade en de schadetaxatie niet te bemoeilijken of onmogelijk te maken. De wettekst voegt eraan toe dat geen veranderingen mogen worden aangebracht op eigen gezag van de verzekerde. Dit laat vanzelfsprekend alle overheidsmaatregelen onaangeroerd.

Is de verzekerde zijn verplichting op dit stuk niet nagekomen en is hieruit nadeel ontstaan voor de verzekeraar, dan kan laatstgenoemde zijn prestatie desnoods verminderen ten belope van het door hem geleden nadeel of kan hij schadevergoeding vorderen (artikel 56, tweede lid). Bij bedrog kan de verzekeraar dekking weigeren (artikel 56, derde lid).

Onderafdeling III

Overdracht onder de levenden (artikel 57)

122. Voor de inhoudelijke bespreking van deze bepaling wordt verwezen naar nr. 89.

Onderafdeling IV

Betaling van de schadevergoeding en voorrecht van de verzekeraar

Bevoorrechte en hypothecaire schuldeisers (artikel 58)

123. Artikel 58 neemt mutatis mutandis de inhoud over van artikel 10 Hypotheekwet, als gewijzigd door de wet van 19 februari 1990¹⁸⁶.

Indien de schadevergoeding wegens verlies of beschadiging van een goed niet geheel gebruikt wordt voor de herstelling of vervanging van het goed, wordt zij aangewend voor de betaling van de bevoorrechte en hypothecaire schuldvorderingen, ieder volgens haar rang.

Opgemerkt zij dat door de wet van 19 februari 1990 artikel 10 van de Hypotheekwet van 16 december 1851 geïnterpreteerd werd in die zin dat hetzelfde geldt voor elke schadevergoeding die door derden verschuldigd mocht zijn wegens het tenietgaan of de beschadiging van het met een voorrecht of hypotheek bezwaarde goed.

Artikel 58 van de nieuwe Verzekeringwet en artikel 10 Hypotheekwet zijn voorbeelden van de zakelijke subrogatie, een rechtsfiguur die niet systematisch in het B.W. wordt behandeld en die in het verzekeringsrecht belangrijke toepassingen kent, zoals blijkt uit artikel 58 Verzekeringwet, artikel 10 Hypotheekwet en artikel 20 Warrantwet van 18 november 1862.

Zakelijke subrogatie treedt op telkens als een nieuw goed in een bepaald vermogen de plaats inneemt van een ander goed dat eruit verdwenen is en dat onderworpen wordt aan dezelfde regels als het verdwenen goed. De lezer zal zich herinneren dat De Page, in navolging van Saleilles, een groot voorstander was van de uitbreiding van de leer van de zakelijke subrogatie en dat hij het toepassingsgebied van deze rechtsfiguur grondig heeft onderzocht in het B.W.¹⁸⁷.

124. In artikel 58, tweede lid, neemt de wetgever de bepaling over die reeds bestond in artikel 7 Verzekeringwet 1874. Alzo is de betaling van de vergoeding voor de verzekeraar bevrijdend indien de schuldeisers wier voorrecht niet openbaar is gemaakt, geen voorafgaand verzet hebben gedaan.

De Verzekeringwet preciseert niets over de vorm van het voorafgaand verzet. Aangenomen mag echter worden dat een gewone brief of zelfs een mondelinge verklaring volstaat, zij het dat een aangetekende brief natuurlijk eventuele bewijsmoeilijkheden zal voorkomen¹⁸⁸. Het in artikel 58, tweede lid, bedoelde verzet behoeft geen rechterlijk bevel in de zin van artikel 1386 e.v. Ger.W. (houdende het bewarend beslag) en dient te worden gezien in het kader van de evenredige verdeling waartoe desnoods zal worden overge-

¹⁸⁶ B.S., 24 maart 1990.

¹⁸⁷ DE PAGE, H., o.c., V, 573-589, nrs. 593-617.

¹⁸⁸ A.T., noot onder Gent, 10 februari 1972, *Bull.Ass.*, 1974, 437-438; MALTER, O., «Du privilège du bailleur sur l'indemnité d'assurance due au preneur en cas d'incendie de son mobilier», *R.G.A.R.*, 1931, 816; VAN EECKHOUT, W., *Le droit des assurances terrestres*, Brussel, Bruylant, 1928, 67; LALOUX, P., *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Brussel, Bruylant, 1944, 69; FEYAERTS, R. en ERNAULT, J., *Traité général des assurances terrestres*, in *Les Nouvelles*, V, Brussel, Larcier, 1966, nr. 852.

¹⁸⁴ Memorie van toelichting, 52.

¹⁸⁵ ROYER, S., «Pacta sunt servanda en verandering van omstandigheden in het privaatrecht», *Rm.T.*, 1972, 519; DE PAGE, H., o.c., II, nrs. 467, c en 573 e.v. en de talrijke verwijzingen aldaar; KRUIJTHOF, R., «Schuld, risico, improvisie en overmacht bij de niet-nakoming van contractuele verbintenissen. Een rechtsvergelijkende benadering», in *Hulde aan René Dekkers*, Brussel, Bruylant, 1982, 281-310.

gaan indien er concurrente schuldeisers zijn (artikel 1627 Ger.W.).

Ten slotte zij opgemerkt dat de bepalingen inzake bevoorrechte en hypothecaire vorderingen niets afdoet aan de wettelijke voorschriften die de rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar in bijzondere gevallen beheersen (artikel 58, derde lid) (zie verder nrs. 159-161).

Faillissement van de verzekerde (artikel 59)

125. Bij faillissement van de verzekerde komt de vergoeding uit hoofde van de schadeverzekering toe aan de failliete boedel. Dit artikel wijzigd vanzelfsprekend niet de in het vorige artikel 58 opgenomen regeling in het voordeel van de bevoorrechte en hypothecaire schuldeisers.

Artikel 59 bevat ook nog een nieuwe toepassing van het beginsel van de zakelijke subrogatie door te bepalen dat de vergoeding met betrekking tot verzekerde goederen die niet vatbaar zijn voor beslag aan de gefailleerde persoonlijk toekomen (cf. artikel 1408 e.v. Gerechtelijk Wetboek).

Voorrecht van de verzekeraar (artikel 60)

126. Krachtens artikel 23 Verzekeringwet 1874 beschikte de verzekeraar over een wettelijk voorrecht op de verzekerde zaak om de betaling van de premie te waarborgen. Dit voorrecht was vrij van elke inschrijving en kwam in rang onmiddellijk na de gerechtskosten. Het voorrecht gold slechts voor een bedrag gelijk aan twee jaarpremies ongeacht de wijze waarop de premie werd betaald.

Dit voorrecht van de verzekeraar werd geassimileerd met de kosten die gedaan worden tot behoud van een zaak, doch het heeft een voordeliger rang dan het voorrecht beschreven in artikel 20, 4°, Hypotheekwet. Het occulte karakter van het voorrecht van de verzekeraar, dat dus niet aan inschrijving onderworpen was, belette niet dat het voorrecht voorrang had op de hypothecaire schuldeisers indien de premies betrekking hadden op een onroerend goed¹⁸⁹.

Uit het vereiste dat het voorrecht betrekking heeft op een verzekerde zaak, resulteerde dat het voorrecht niet kon worden ingeroepen wanneer de premies betrekking hebben op de verzekering van aansprakelijkheden. Alzo zal een brandverzekeraar slechts een voorrecht kunnen doen gelden met betrekking tot de brandpremies en niet met betrekking tot de achterstallige premies voor de verzekering van de huurdersaansprakelijkheid of van de aansprakelijkheid tegenover burens. Opgemerkt zij dat een verzekerde zaak in de zin van artikel 23 Verzekeringwet 1874 echter wel een schuld-vordering kon zijn. Alzo heeft de kredietverzekeraar een voorrecht op de schuldvorderingen die na faillissement nog geïncasseerd worden¹⁹⁰.

Het voorrecht was ook beperkt tot twee annuïteiten met uitsluiting van alle contractuele vergoedingen die zouden resulteren uit de premiewanbetaling¹⁹¹. Volgens bepaalde

rechtspraak strekte het voorrecht van de verzekeraar zich niet uit tot premies die eisbaar werden tijdens de schorsing van de dekking¹⁹². Dit standpunt werd bekritiseerd door de rechtsleer. Opgemerkt werd dat het voorrecht zoals het was neergelegd in artikel 23 Verzekeringwet 1874, zonder voorwerp zou zijn indien het enkel zou slaan op de betaling van reeds betaalde premies¹⁹³.

127. Artikel 60 van de nieuwe Verzekeringwet neemt de inhoud van artikel 23 van de oude Verzekeringwet over, doch voegt eraan toe dat de bevoorrechte premie slechts betrekking heeft op de periode waarin de verzekeraar het risico daadwerkelijk heeft gedekt zonder twee jaarpremies te kunnen overschrijden.

Alzo is de discussie opgelost met betrekking tot de vraag of het voorrecht van de verzekeraar zich ook uitstrekte tot de premies die opeisbaar waren tijdens de schorsing van de dekking. Het voorrecht kan immers slechts gelden voor premies die betrekking hebben op de periode waarin de verzekeraar daadwerkelijk het risico heeft gedekt.

Afdeling II

Nadere bepalingen betreffende sommige zaakverzekeringen

Onderafdeling I

Brandverzekering

Normale dekking (artikel 61) en uitbreiding van de dekking (artikel 62)

128. Artikel 61 beschrijft de normale dekking die door een brandverzekering wordt geboden behoudens andersluidend beding. Brand, blikseminslag, ontploffing, implosie, aanraking door voertuigen en door dieren waren gebeurtenissen die ook reeds binnen het toepassingsgebied van het K.B.-Brand van 1 februari 1988 vielen (artikel 1, § 1).

De wetgever heeft er nu ook de neerstorting van of het getroffen worden door luchtvaarttuigen of door voorwerpen die van of uit deze luchtvaarttuigen vallen, opgenomen.

De normale dekking, zoals vervat in artikel 61, is veel minder ruim dan de dekkingen van de gevaren opgesomd in het K.B.-Brand (artikel 1, §§ 1, 4, 5 en 6).

Het onderscheid tussen beide regelingen heeft wellicht te maken met de algemene gelding van artikel 61 Verzekeringwet voor alle brandverzekeringen en de beperkte gelding van het K.B. van 1 februari voor de verzekering tegen brand en andere gevaren voor wat de eenvoudige risico's betreft (artikel 2, §§ 1 en 2).

Uit de redactie van artikel 61 en uit de memorie van toelichting blijkt dat het de partijen vrij staat de «standaardregeling van de dekking die in artikel 61 is uitgewerkt» uit te breiden of te beperken¹⁹⁴.

129. Artikel 62 daarentegen somt een aantal schadegevallen op die verplicht door de brandverzekering moeten worden gedekt.

¹⁸⁹ DIRIX, E. en DE CORTE, R., *Zekerheidsrechten*, Antwerpen, Kluwer, 1989, nr. 539.

¹⁹⁰ Kh. Gent, 27 februari 1973, *De Verz.*, 1974, 307; Kh. Charleroi, 14 februari 1989, *J.L.M.B.*, 1989, 747, met noot CAEYMAEX.

¹⁹¹ DE PAGE, H., o.c., nrs. 269-273; FREDERICQ, L. en S., *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, II, 363 en 395.

¹⁹² Luik, 25 juni 1986, *J.L.*, 1986, 559, met noot J.A.

¹⁹³ FAGNART, J.L., l.c., nr. 63.

¹⁹⁴ Memorie van toelichting, 55.

Inhoudelijk stemt artikel 62 grotendeels overeen met artikel 34 Verzekeringwet van 1874. Hierin werd o.m. met brandschade gelijkgesteld elke schade die veroorzaakt werd door een brand wanneer deze zelfs in een naburig pand ontstond. Dit beginsel wordt nu vertolkt in artikel 62.

Beschadiging of waardevermindering door hulpverlening, behouds-, blussings- en reddingskosten is ook uitdrukkelijk gedekt door artikel 62, 1°.

De schade ontstaan door van overheidswege bevolen afbraak of vernietiging ter voorkoming van verdere schade blijft eveneens gedekt (artikel 62, 2°).

Ook instorting als rechtstreeks en uitsluitend gevolg van een schadegeval moet gedekt worden (artikel 62, 3°) en ten slotte voegt artikel 62, 4° eraan toe dat ook gisting en zelfontbranding gevolgd door brand of ontploffing gedekt zijn. Op dit stuk heeft de wetgever de verzekeringspraktijk gevolgd en de in de polissen beschouwde gevallen van zelfontbranding uitgebreid tot gistingsfenomenen.

In artikel 34 Verzekeringwet van 1874 was in principe ook het verlies of de beschadiging tijdens de reddingswerken gedekt. Conventioneel werd hier echter meestal van afgeweken wegens het bedrog waartoe deze dekking aanleiding kon geven zodat verlies en diefstal naar aanleiding van een brand meestal niet gedekt waren. Ook op dit stuk heeft de wetgever de verzekeringspraktijk gevolgd zodat de dekking voor verlies, verdwijning of beschadiging bij de redding niet meer opgenomen is in artikel 62.

Inboedelverzekering (artikel 63)

130. De wet heeft de inboedelverzekering ook uitgebreid tot de goederen die toebehoren aan alle bij de verzekerde inwonende personen. In het voordeel van laatstgenoemden wordt de verzekeringnemer geacht ook een verzekering te hebben gesloten.

Ook hier heeft de wetgever de verzekeringspraktijk gevolgd zoals deze reeds geruime tijd bestond (cf. artikel 11 van de voorwaarden 1936-1960) en zoals deze overigens bevestigd werd in artikel 3 van het K.B.-Brand, waarin uitdrukkelijk wordt bepaald dat de bij de verzekerde inwonende personen als verzekerden worden beschouwd.

Artikel 63 biedt wel de mogelijkheid om bepaalde goederen van dekking uit te sluiten. Vanzelfsprekend doet deze bepaling niets af aan de noodzaak om de waarde van de aan de inwonende personen toebehorende goederen op te nemen in de verzekerde som om de toepassing van de evenredigheidsregel te vermijden.

Verzekering van met de schade samenhangende aansprakelijkheid (artikel 64)

131. Artikel 37 van de Verzekeringwet van 1874 bepaalde dat, wanneer een dekking werd geboden tegen huurrisico's of burenenverhaal, de brandverzekeraar slechts gehouden was tot vergoeding van de stoffelijke schade die het rechtstreeks en onmiddellijk gevolg was van het schadegeval.

Artikel 64 blijft het algemeen principe huldigen dat, tenzij anders is bedongen, lichamelijke schade niet gedekt is door de aansprakelijkheidsverzekering die gekoppeld is aan de brandverzekering. De verzekeringsdekking is echter niet langer beperkt tot de stoffelijke schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is van de brand. Voortaan wordt ook

de indirecte schade (zoals bedrijfsschade, stilligsschade, verhuiskosten, enz.) gedekt binnen de verzekerde limieten, indien de aansprakelijkheid van de verzekerde vaststaat. Artikel 64 moet vanzelfsprekend gelezen worden in samenhang met artikel 1, § 2, en artikel 6, § 2, van het K.B.-Brand, waarin de aansprakelijkheidsverzekering voor schade voortvloeiend uit lichamelijke letsels wordt beschreven. De lezer zal zich ook de wet van 30 juli 1979 herinneren betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen ¹⁹⁵.

Exclusiviteitsclausules (artikel 65)

132. De verzekeraar kan niet langer de verzekeringnemer verplichten om een verhoging van de verzekerde bedragen door hem te laten verzekeren (artikel 65, 1°). Hierdoor wordt een einde gemaakt aan het systeem van het voorzorgskapitaal dat duidelijk tot misbruiken aanleiding kon geven, wanneer de niet-nakoming van de getrouwheidsverplichting met rechtsverval werd gesanctioneerd. Dit werd ook reeds verboden door artikel 20 van het K.B.-Brand, waarin de getrouwheidsverplichting van de verzekeringnemer sterk werd beperkt. Vanzelfsprekend staat deze bepaling een overeengekomen indexering van de verzekerde bedragen niet in de weg (artikel 54, tweede lid, en artikel 65, tweede lid).

Opgemerkt zij dat de afschaffing van het mechanisme van het voorzorgskapitaal niet belet dat een verzekeraar zich eenzijdig zou verbinden om op de voorwaarden van de polis en op aanvraag van de verzekerde een aanvulling van de verzekerde sommen te dekken tot een vooraf bepaald bedrag ¹⁹⁶.

Aan de getrouwheidsverplichting wordt ook een einde gemaakt in die zin dat een verzekeringnemer niet verplicht kan worden door zijn verzekeraar om andere schade te laten verzekeren dan die waarvoor aanvankelijk dekking is verleend (artikel 65, 2°).

Rechten van bevoorrechte en hypothecaire schuldeisers (artikel 66)

133. Artikel 66 beoogt de bescherming te versterken van bevoorrechte en hypothecaire schuldeisers. Het opschrift van artikel 66 spreekt van rechten van «bevoorrechte en hypothecaire» schuldeisers, maar vreemd genoeg wordt in artikel 66, § 1, zelf gesproken van een «recht van voorrang» van de schuldeiser. In de Franse tekst wordt ook gesproken van «un droit de préférence». De memorie van toelichting spreekt dan weer van een «voorkeurrecht» ¹⁹⁷.

De gebezigde terminologie is niet eenduidig. Een voorrecht geeft een voorrang en geeft ook een voorkeur, maar elk voorkeurrecht vestigt geen voorrecht.

Beoeld is duidelijk een bescherming van de bevoorrechte schuldeisers en niet van hen die een voorkeurrecht kunnen

¹⁹⁵ B.S., 20 september 1979; VAN OEVELEN, A. en VANDEPLAS, A., «Preventie van brand en ontploffing, objectieve aansprakelijkheid en verplichte burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering», *R.W.*, 1980-81, 217-252.

¹⁹⁶ Memorie van toelichting, 59.

¹⁹⁷ Memorie van toelichting, 60.

doen gelden met betrekking tot het verzekerde goed. Het zou immers zinledig zijn aan de houder van een voorkeurrecht (bijvoorbeeld een pachter) rechten toe te kennen op grond van artikel 66, tenzij het de bedoeling van de wetgever zou zijn geweest om de verpachter tot wederopbouw te verplichten. Een dergelijke interpretatie van artikel 66, § 1, zou echter voorbijgaan aan de vaststelling dat geen verweermiddelen of verval van recht voortvloeiend uit een feit dat zich na het schadegeval heeft voorgedaan, kan worden tegengeworpen aan de schuldeiser «die op de verzekerde goederen een recht van voorrang heeft». Welnu, de houder van een voorkeurrecht tot verwerving van een goed beschikt niet over een zakelijk recht.

134. Verweermiddelen die steunen op de schorsing van de waarborg, de vermindering van de verzekerde kapitalen of de schorsing of beëindiging van de overeenkomst, kunnen vanzelfsprekend nog steeds rechtsgeldig aan de schuldeiser worden tegengeworpen (artikel 66, § 2, eerste lid).

Heeft een bevoorrechte of hypothecaire schuldeiser aan de verzekeraar het bestaan van zijn «recht van voorrang» gemeld, dan kunnen de schorsing, de verminderingen van kapitalen of de opzegging van de verzekeringsovereenkomst hem pas worden tegengeworpen na verloop van een termijn van een maand te rekenen vanaf de kennisgeving door de verzekeraar aan de schuldeiser bij ter post aangetekende brief. De termijn van een maand gaat in de dag volgend op die waarop de brief ter post is afgegeven (artikel 66, § 2, tweede lid).

De vervaldag is in de termijn begrepen. Is die dag een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag, dan wordt die vervaldag verplaatst naar de eerstvolgende werkdag (artikel 53 Ger.W.).

Aan de schuldeiser wordt het recht verleend om, in geval van schorsing of opzegging wegens premiewanbetaling, de gevolgen daarvan af te wenden door binnen een maand na de aan hem door de verzekeraar gedane kennisgeving de achterstallige premies te betalen desnoods te vermeerderen met de interest en de kosten van gerechtelijke invordering (artikel 66, § 2, derde lid).

Betaling van schadevergoeding (artikel 67)

135. In artikel 67 wordt de betaling van de schadevergoeding geregeld. Partijen kunnen overeenkomen dat de vergoeding slechts betaalbaar zal zijn naarmate de verzekerde goederen worden wedersamengesteld of wederopgebouwd. Kan, buiten de wil van de verzekerde, het geteisterde goed niet worden wederopgebouwd of wedersamengesteld, dan heeft dat geen invloed op de begroting van de schadevergoeding. Alleen het nieuwwaardebeding wordt alsdan niet meer toepasselijk (artikel 67, § 1).

De facultatieve wederopbouwverplichting was reeds opgenomen in artikel 36, tweede lid, van de Verzekeringwet van 1874. De klassieke clause waarin bepaald werd dat bij niet-wederopbouw of niet-wedersamenstelling de vergoeding beperkt wordt tot de betaling van de restwaarde van de beschadigde materialen, kan dus niet langer meer in de polis worden opgenomen.

136. In artikel 67, § 2, wordt de vergoedingsregeling vastgelegd voor de door de Koning bepaalde eenvoudige risico's. Deze regeling stemt in grote mate overeen met wat reeds was bepaald in de artikelen 17, 18 en 19 van het K.B.-Brand.

Alzo bepaalt artikel 67, § 2, 1°, dat de verzekeraar gehouden is om, in geval van wedersamenstelling of wederopbouw van de beschadigde goederen, binnen de dertig dagen die volgen op de datum van sluiting van de expertise of, bij ontstentenis hiervan, de datum van de vaststelling van het bedrag van de schade, een eerste gedeelte uit te betalen dat gelijk is aan de in § 3 bepaalde minimumvergoeding.

Deze minimumvergoeding is, in geval van verzekering tegen nieuwwaarde, gelijk aan 100% van de nieuwwaarde na aftrek van de slijtage conform artikel 67, § 4 (artikel 67, § 3, 1°, a).

Is een gebouw tegen een andere waarde dan nieuwwaarde verzekerd, dan moet de uit te keren minimumvergoeding gelijk zijn aan 100% van die waarde (artikel 67, § 3, 1°, c).

Het saldo van de vergoeding mag worden betaald naar gelang van de wederopbouw of de wedersamenstelling, voor zover de eerste schijf uitgeput is, en de partijen kunnen na schadegeval een andere verdelingswijze van de vergoedings-schijven overeenkomen (artikel 67, § 2, 1°, tweede en derde lid).

Deze regeling, zoals ze is opgenomen in artikel 67, § 2, stemt overeen met de inhoud van artikel 19, § 1, van het K.B.-Brand met het enige verschil dat in het K.B.-Brand de wederopbouw of wedersamenstelling in België is voorzien.

Indien een beschadigd goed wordt vervangen door aankoop van een ander gebouw, verbindt de verzekeraar zich ertoe om binnen dezelfde termijn van dertig dagen zoals gepreciseerd in artikel 67, § 2, 1°, een eerste schijf uit te betalen (artikel 67, § 2, 2°, eerste lid). Ook deze schijf is, in geval van verzekering tegen nieuwwaarde, gelijk aan 100% van de nieuwwaarde na aftrek van de slijtage conform artikel 67, § 4 (artikel 67, § 3, 1°, a).

Is het gebouw tegen een andere waarde dan nieuwwaarde verzekerd, dan moet de uit te keren minimumvergoeding gelijk zijn aan 100% van deze waarde (artikel 67 § 3, 1°, c).

Het saldo wordt gestort bij het verlijden van de authentieke akte van verkoop van het vervangingsgoed (artikel 67, § 2, 2°, tweede lid).

Eenzelfde regeling kwam reeds voor in artikel 19, § 2, van het K.B.-Brand.

Wordt niet wederopgebouwd of wedersamengesteld en wordt geen vervangingsgoed aangekocht, dan is de vergoeding betaalbaar binnen de dertig dagen die volgen op de datum van afsluiting van de expertise of, bij ontstentenis hiervan, op de datum van vaststelling van het bedrag van de schade (artikel 67, § 2, 3°). Artikel 19, § 3, van het K.B.-Brand voorziet in een zelfde regeling.

Is ook hier een verzekering tegen nieuwwaarde gesloten, dan zal de verzekerde in ieder geval 80% van de nieuwwaarde ontvangen na aftrek van de slijtage conform artikel 67, § 4, verstaan zijnde dat de polis in die omstandigheid de uitkering kan beperken tot dat percentage (artikel 67, § 3, 1°, b).

137. In artikel 67, § 3, worden de minimumvergoedingen vastgelegd. De grootte van deze bedragen is hierboven reeds behandeld bij de bespreking van artikel 67, § 2.

Opgemerkt zij dat artikel 67, § 3, nog een aantal specifieke regels bevat.

Zo wordt in artikel 1°, a, tweede lid, bepaald dat, in geval van verzekering tegen nieuwwaarde en indien de wederopbouw-, wedersamenstellings- of de vervangingsprijs lager is dan de vergoeding zoals deze voor een beschadigd gebouw

in nieuwwaarde werd berekend, de verzekeraar ten minste de reële wederopbouw-, wedersamenstellings- of vervangingswaarde moet uitkeren vermeerderd met 80% van het verschil tussen de oorspronkelijk getaxeerde vergoeding en de reële kosten verminderd met het slijtagepercentage en de taksen en rechten die verschuldigd zouden zijn op dit verschil na aftrek van de slijtage conform artikel 67, § 4. Deze regel stemt overeen met artikel 17, § 4, van het K.B.-Brand.

Indien de brandverzekeringsovereenkomst een formule van automatische aanpassing bevat (bv. ABEX), wordt rekening gehouden met een eventuele verhoging van de bouwkosten tussen het ogenblik waarop de schade is getaxeerd en de normale wederopbouwperiode. De verhoogde totale vergoeding mag nooit meer bedragen dan 120% van de oorspronkelijk vastgestelde vergoeding en ze mag ook niet meer bedragen dan de totale wederopbouwkosten. Bij de begroting van de verhogingen wordt rekening gehouden met de reeds uitgekeerde vergoedingen (artikel 67, § 3, 3°). Deze bepaling bestond ook reeds in artikel 17, § 3, van het K.B.-Brand.

De nieuwe wet bepaalt ook uitdrukkelijk dat, in geval van wederopbouw, wedersamenstelling of vervanging van het beschadigde goed, de voor de eenvoudige risico's bedoelde vergoedingen ook alle taksen en rechten omvatten (artikel 67, § 3, 2°).

138. In artikel 67, § 4, wordt ten slotte nog uitdrukkelijk bepaald dat, in geval van verzekering tegen nieuwwaarde, de slijtage van een beschadigd goed of van het beschadigd gedeelte van het goed niet voor aftrek in aanmerking komt indien deze slijtage niet hoger is dan 20% van de nieuwwaarde in geval van storm, hagel, sneeuw en ijsdruk en niet hoger is dan 30% van de nieuwwaarde voor andere schadegevallen. Ook deze bepaling stamt uit het K.B.-Brand (artikel 18).

Ten slotte zij opgemerkt dat de inhoud van artikel 67 niet van toepassing is op de aansprakelijkheidsverzekeringen.

Eigen recht van eigenaar en derden (artikel 68)

139. In artikel 38 Verzekeringwet van 1874 verviel in geval van brand de door de verzekeraar van de huurdersaansprakelijkheid verschuldigde vergoeding rechtstreeks aan de eigenaar van het onroerend goed, met uitsluiting van de schuldeisers van de huurder. De schadeloosstelling verschuldigd door de verzekeraar van het risico van het burenerhaal kwam eveneens rechtstreeks toe aan de burens (artikel 38, tweede lid, Verzekeringwet 1874). Alzo bezaten eigenaars en burens een eigen recht tegen de verzekeraar.

Het eigen recht van de eigenaar tegen de verzekeraar van de huurdersaansprakelijkheid is in artikel 68 van de nieuwe Verzekeringwet uitgebreid tot de verzekeraar van de aansprakelijkheid van de onderhuurder. De uitbreiding van het eigen recht van de eigenaar tegen de verzekeraar van de onderhuurder werd voorheen in de rechtspraak, op grond van een strikte lezing van artikel 38, steeds afgewezen¹⁹⁸. De exclusiviteit van het recht van de eigenaar, met uitsluiting van alle andere schuldeisers van de huurder, en thans ook van de onderhuurder, is nu uitdrukkelijk bevestigd.

Op het stuk van het burenerhaal is er geen wijziging ingetreden.

De wetgever heeft er goed aan gedaan de aanspraak van de eigenaar en van derden als een eigen recht te bestempelen, wat overigens overeenstemt met het algemene principe inzake aansprakelijkheidsverzekeringen vastgelegd in artikel 86.

Ten slotte heeft de wetgever, om evidente redenen, het onnodig geacht te preciseren dat bij onvolledige vergoeding op grond van de aansprakelijkheidsverzekering, de eigenaar en de burens hun gemeenrechtelijke vordering behouden (cf. art. 38, derde lid, Verzekeringwet 1874)¹⁹⁹.

Onderafdeling II

Oogstverzekering

Opzegging na schadegeval (artikel 69)

140. Voor de oogstverzekering is in een afwijking voorzien op het algemeen beginsel van artikel 31 waardoor de verzekeraar na schadegeval de overeenkomst kan opzeggen.

Een overeenkomst van oogstverzekering blijft effect sorteren zolang de oogst niet binnengehaald is. In de memorie van toelichting werd gepreciseerd dat het opschrift «Oogstverzekering» zeer ruim moet worden uitgelegd en alle dekkingen betreft van schade door natuurevenementen aan de voortbrengselen van land- en tuinbouw of van de grond veroorzaakt²⁰⁰. Hagel-, regen-, overstroming-, vorst- en stormschade aan oogsten, vruchten, gewassen, bloemen, enz. worden hieronder begrepen.

De ratio legis is de verzekerde te beschermen wanneer hij na een schadegeval nog verder in de loop van het jaar aan deze gevaren voor de reeds beschadigde oogst is blootgesteld.

Onderafdeling III

Krediet- en borgtochtverzekering

Toepassingsgebied (artikel 70)

141. In onderafdeling III wordt in de artikelen 70 tot en met 76 de krediet- en borgtochtverzekering behandeld.

Deze verzekeringsvormen worden aan een aantal bijzondere bepalingen onderworpen en, om reden van de afwijkende behandeling, wordt in de eerste plaats het specifieke toepassingsgebied van deze verzekeringsvormen afgebakend.

Het gemeenschappelijk kenmerk van deze verzekeringsvormen is dat ze het risico van niet-invorderbaarheid van uitstaande schuldvorderingen verzekeren. Niet-tijdige betaling, ongeacht de oorzaak, of de insolventie in feite of in rechte van de debiteur worden verzekerd.

Kredietverzekeringen kunnen daarnaast ook nog bijkomende dekkingen verlenen, andere dan de niet- of niet-tijdige invorderbaarheid van schuldvorderingen. De Koning kan deze dekkingen bepalen en in het toepassingsgebied van

¹⁹⁸ FEYAERTS, R. en ERNAULT, J., o.c., 246, nr. 1221; *Kluwer's Verzekeringshandboek*, 4-II-101.

¹⁹⁹ Memorie van toelichting, 61.

²⁰⁰ Memorie van toelichting, 62.

onderafdeling III onderbrengen. Bij de voorbereiding van de wet werd gedacht aan de dekkingen van het fabricatierisico (fabricatiefinanciering), waarbij de verzekerde beschermd wordt tegen de financiële gevolgen van de ontbinding van de overeenkomst ²⁰¹.

Artikel 70 definieert de krediet- en borgtochtverzekeringen niet. Alleen de werkingssfeer van de bijzondere regeling zoals ze is opgenomen in onderafdeling III, wordt erin afgebakend. In de memorie van toelichting wordt de kredietverzekering wel gedefinieerd met verwijzing naar de inhoud van artikel 6, eerste lid, van de Verzekeringwet van 1874 ²⁰². Wat de borgtochtverzekering betreft, wordt verwezen naar de definitie van R. Carton de Tournai en P. van der Meersch, auteurs van het trefwoord «Assurances terrestres» in de *Revue pratique de droit belge* ²⁰³. De in onderafdeling III gebezigde term kredietverzekering dekt, steeds volgens de memorie van toelichting, zowel de eigenlijke kredietverzekering (tak 15) als de borgtochtverzekering (tak 16).

Niet-toepasselijke of aanvullende wetbepalingen (artikel 71)

142. De wetgever heeft ondubbelzinnig de kredietverzekering als een verzekeringsvorm willen behandelen en niet als een bankverrichting. Op dit stuk heeft de wetgever het voorontwerp van Dievoet, dat in navolging van de Franse verzekeringwet van 13 juli 1930 de kredietverzekering had uitgesloten, niet gevolgd. De hoedanigheid van de verzekerden (meestal handelaars) heeft de wetgever aangespoord om bepaalde beschermende artikelen niet van toepassing te verklaren op de krediet- en borgtochtverzekeringen, die duidelijk onder het koopmansrecht ressorteren. Daarom heeft artikel 71 verscheidene algemene bepalingen van de wet niet toepasselijk verklaard op deze verzekeringsvorm en heeft de wet een aantal andere bepalingen als van aanvullende aard gekwalificeerd.

Alzo bestaat er contractuele vrijheid met betrekking tot de inhoud en de draagwijdte van de artikelen 30, 32, 33 en 36.

De duur van de contractuele verplichtingen mag vrij tussen de partijen bedongen worden (artikel 30).

De verzekering blijft niet bestaan in geval van faillissement van de verzekerde (artikel 32) of gerechtelijk akkoord met boedelafstand (artikel 33). Deze omstandigheden worden als te ingrijpend beschouwd om een voortzetting van de overeenkomst te rechtvaardigen, daar in de kredietverzekering niet alleen de persoon van de debiteur in acht wordt genomen, maar ook de schuldeiser rechtstreeks greep heeft op het risico.

Vanzelfsprekend doet dit niets af aan de praktijk dat de opzegging van de kredietverzekeringsovereenkomst niet geldt voor de kredieten die reeds vóór het faillissement waren verzekerd.

In afwijking van artikel 36 blijft voor de kredietverzekering een scheidsrechterlijk beding mogelijk.

De algemene bepalingen betreffende de onopzettelijke verzwijging en het onopzettelijk onjuist meedelen van gegevens (artikel 7) en de verzwaring van het risico (artikel 26) worden vervangen door een specifieke regeling eigen aan de krediet- en borgtochtverzekering (artikel 74).

De artikelen 12, tweede en derde lid (combinatiepolissen) en 25 (risicovermindering) worden slechts toegepast bij stilzwijgen van de partijen (artikel 71, 2°).

Artikel 16, tweede lid, dat de schorsing van de verzekering behandelt, en artikel 17, waarin het lot van de te vervallen premies tijdens de periode van schorsing wordt behandeld, zijn niet toepasselijk op de kredietverzekeringen (artikel 73).

De overdracht van rechten en verplichtingen uit de kredietverzekeringsovereenkomst wordt beheerst door artikel 76.

Uitsluitingen (artikel 72)

143. De exportkredietverzekering wordt onttrokken aan de in onderafdeling III beschouwde materies (artikel 72, 1°).

Ook de activiteiten van de Nationale Delcredere dienst en die welke rechtstreeks of indirect worden verleend voor rekening of met waarborg van de Staat, zijn onttrokken aan de wet, ongeacht of het hier gaat om exportkredietverzekeringen in de enge betekenis van het woord dan wel om dekkingen van het investeringsrisico zoals voorzien in de wet van 30 december 1970 (artikel 72, 2°). Alle verrichtingen die behoren tot de bevoegdheid van de Nationale Delcredere dienst en in de mate dat ze voor rekening of met waarborg van de Staat gebeuren, zijn onttrokken aan het thans besproken wettelijk regime.

Definitieve weigering van de dekking (artikel 73)

144. Eén maand na aanmaning tot premiebetaling kan de kredietverzekeraar definitief dekking weigeren als inmiddels niet betaald is. Deze bepaling beoogt speculatie van de verzekerde tegen te gaan. Is de regularisatietermijn verstreken, dan is er geen dekking meer. In deze vorm van verzekering is er derhalve geen schorsing van dekking waaraan de verzekerde op elk ogenblik een einde kan maken door betaling van de achterstallige premies.

Onopzettelijk verzwijgen of onopzettelijk onjuist meedelen van gegevens bij de aangifte van het risico en verzwaring van het risico (artikel 74)

145. De kredietverzekering wordt in de memorie van toelichting omschreven als een raamovereenkomst ²⁰⁴. In de praktijk is de kredietverzekeringsovereenkomst een abonnementspolis.

Het onopzettelijk verzwijgen of het onopzettelijk onjuist meedelen van een risico sanctioneren door opzegging van de overeenkomst werd als een té zware sanctie beschouwd. Artikel 74, § 1, voorziet, tenzij anders is bedongen, dan ook in een prestatievermindering door de verzekeraar op basis van de verhouding tussen de betaalde premie en de juiste

²⁰¹ Memorie van toelichting, 62-63.

²⁰² Memorie van toelichting, 63.

²⁰³ CARTON DE TOURNAI, R. en VAN DER MEERSCH, P., v°, «Assurances terrestres», *R.P.D.B.*, Compl. II, nr. 531; zie ook FONTAINE, M., *Essai sur la nature juridique de l'assurance-credit*, Brussel, C.I.D.C., 1966, 310 pp.

²⁰⁴ Memorie van toelichting, 67.

premie. Indien de verzekeraar echter aantoonst dat hij in geen geval het werkelijke risico zou hebben verzekerd, kan hij de dekking weigeren met terugbetaling van de premies. Wordt in de loop van de overeenkomst een omstandigheid bekend die aan beide partijen op het ogenblik van het sluiten van de overeenkomst onbekend was, dan wordt de hieruit resulterende rechtstoestand beheerst door artikel 74, § 2, indien de nieuw bekende omstandigheid een verzwaaring van het risico betekent (artikel 74, § 1, tweede lid).

146. In artikel 26, § 2, wordt aan de verzekeringnemer de verplichting opgelegd alle nieuwe omstandigheden of elke wijziging van een omstandigheid aan te geven die «van aard zijn om een aanmerkelijke en blijvende verzwaaring van risico» te bewerkstelligen.

Artikel 74, § 2, is op dit stuk veel strikter daar het voor een kredietverzekeraar van wezenlijk belang is elke ontwikkeling van het risico te kunnen opvolgen. De omschrijving in artikel 26 van de aangifteverplichting van nieuwe of gewijzigde omstandigheden gaat dan ook niet op voor de kredietverzekering. Evenwel bestaat er in de kredietverzekering bij risicoverzwaaring geen mogelijkheid tot opzegging, behoudens bedrog. Is in de loop van de overeenkomst het risico verzwaaard, dan moet de verzekeringnemer daarvan onmiddellijk kennis geven. Heeft zich al een schadegeval voorgedaan, dan is de verzekeraar in geval van bedrog van dekking ontheven en heeft hij het recht om de premie te behouden (artikel 74, § 2, tweede lid). Is er bona fide verzwaaring, dan zal de uitkering proportioneel verminderd worden maar de verhouding tussen de betaalde premie en de premie die verschuldigd zou zijn geweest indien de risicoverzwaaring in aanmerking was genomen (artikel 74, § 2, derde lid). Indien de verzekeraar echter in geen geval het verzwaaarde risico zou hebben verzekerd, kan hij zijn dekking weigeren ²⁰⁵. In dat geval betaalt hij wel de premie terug.

Verhaalrecht van de verzekeraar (artikel 75)

147. Artikel 75 heeft het verhaalrecht van de kredietverzekeraar vereenvoudigd. Alle rechten en rechtsvorderingen betreffende de verzekerde schuldvordering gaan over op de kredietverzekeraar, zelfs als hij de verzekerde slechts gedeeltelijk schadeloos heeft gesteld. Deze bepaling vergemakkelijkt de invordering en maakt een einde aan excepties die in de praktijk wel eens werden opgeworpen door de debiteur.

De artikelen 1689 tot 1701 B.W. (met betrekking tot de overdracht van schuldvorderingen en andere onlichamelijke rechten) zijn niet van toepassing op de overdracht van schuldvordering ten voordele van de kredietverzekeraar. De in artikel 2075 B.W. opgenomen bepalingen met betrekking tot de registratie van het pand zijn evenmin toepasselijk (artikel 75, tweede lid).

Tenzij anders is bedongen, worden alle gerecupereerde bedragen tussen de verzekerde en de verzekeraar verdeeld naar verhouding van hun aandeel in het verlies (artikel 75, derde lid). Deze bepaling wijkt af van artikel 41 waarin, con-

form artikel 1252 B.W., bedongen wordt dat de indeplaatsstelling de verzekerde of de begunstigde die slechts gedeeltelijk is vergoed, niet mag benadelen. Zoals reeds is uiteengezet, heeft de wetgever aan de kredietverzekeraar het vorderingsrecht, zelfs bij een gedeeltelijke betaling, tegen de debiteur toegekend, met dien verstande dat hij tot verdeling van het gerecupereerde gehouden is. De rechtsverhouding die heerst tussen de verzekeraar die zijn subrogatierecht doet gelden, en de verzekerde die moet delen in het provenu, is door de wetgever niet nader gepreciseerd. Mag hierin een toepassing gezien worden van het onbenoemde contract van fiduciaire overeenkomst? ²⁰⁶.

Artikel 75, vierde lid, bepaalt ten slotte dat, indien de overdracht van rechten en rechtsvorderingen geen gevolg kan hebben door toedoen van de verzekerde, de verzekeraar de terugbetaling kan vorderen van de betaalde schadevergoeding in de mate waarin hij een nadeel heeft geleden.

Overdracht van de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen (artikel 76)

148. Artikel 76 vereist een schriftelijke toestemming van de krediet- of borgtochtverzekeraar bij overdracht van de rechten en verplichtingen die uit de overeenkomst voortvloeien. Het betreft hier in de praktijk de zogenaamde «bank-avenants». In de voorbereidende teksten werd gepreciseerd dat deze voorafgaande en schriftelijke toestemming vereist is om het «intuitu personae»-karakter van deze verzekeringsvormen te onderstrepen ²⁰⁷.

HOOFDSTUK III

Aansprakelijkheidsverzekeringen

149. In tegenstelling tot de Verzekeringwet van 1874, die de aansprakelijkheidsverzekering nauwelijks behandelde, wijdt de nieuwe Verzekeringwet een hoofdstuk aan de aansprakelijkheidsverzekering (hoofdstuk III, artikelen 77 tot en met 89). Men kon immers nog moeilijk voorbijgaan aan deze verzekeringsvorm. De aansprakelijkheidsverzekeringen zijn thans in volle ontwikkeling en strekken zich uit tot de meest verscheidene gebieden. Ze zijn facultatief of verplicht ²⁰⁸.

Toepassingsgebied (artikel 77)

150. Artikel 77 definieert de aansprakelijkheidsverzekering als «de verzekeringsovereenkomst die ertoe strekt de verzekerde dekking te geven tegen alle vorderingen tot vergoeding wegens een schadeverwekkende gebeurtenis die in de overeenkomst is omschreven, en zijn vermogen binnen de grenzen van de dekking te vrijwaren tegen alle schulden uit een vaststaande aansprakelijkheid».

²⁰⁶ CHAMPAUD, C., «La fiducie ou l'histoire d'une belle juridique au bois dormant du droit français», *Revue de droit des affaires internationales*, 1991, nr. 5, 689-705.

²⁰⁷ Memorie van toelichting, 69.

²⁰⁸ Voor de lijst van de verplichte verzekeringen zie het Jaarverslag van de Controledienst voor de Verzekeringen, *Verslag*, 1990-91, Bijlage E.

²⁰⁵ Deze stelling werd al ontwikkeld in de memorie van de kredietverzekeraars voorafgaand aan het arrest van het Hof van Cassatie van 20 april 1978 (Cass., 20 april 1978, *R.W.*, 1978-79, 1489, *Pas.*, 1978, II, 950, *Arr.Cass.*, 1978, 960).

De verplichtingen van de aansprakelijkheidsverzekeraar zijn aldus dubbel: enerzijds de verplichting om de verdediging op zich te nemen van de verzekerde die door een derde, in der minne of in rechte, tot schadeloosstelling wordt aangesproken en anderzijds de verplichting de eventuele veroordeling binnen de verzekerde limieten te betalen.

Vanzelfsprekend moet de schadeverwekkende gebeurtenis die tot aansprakelijkheid aanleiding kan geven, zich hebben voorgedaan tijdens de contractsduur.

Verplichtingen van de verzekeraar na het einde van de overeenkomst (artikel 78)

151. Artikel 78 is een belangrijke innovatie nu daarin de verplichting wordt beschreven van de verzekeraar om ook vorderingen te dekken die na het einde van de overeenkomst worden ingediend wanneer de schadeverwekkende gebeurtenis zich in de loop van de verzekeringsovereenkomst heeft voorgedaan.

Hiermee heeft de wetgever het principe aangenomen dat in de Angelsaksische verzekeringspraktijk bekend is onder de benaming «act-committed system». In dit systeem gaat men ervan uit dat de verzekeringsdekking verworven is op voorwaarde dat de schade tijdens de duur van het verzekeringscontract is veroorzaakt. De lezer weet dat er ook een «loss-occurrence»-systeem en een «claims-made»-systeem bestaat ²⁰⁹.

In het oorspronkelijk wetsontwerp werd beoogd aan de Koning de bevoegdheid te laten om voor bepaalde risico's af te wijken van het «act-committed»-systeem. Inzonderheid werd gedacht aan industriële en handelsrisico's, maar deze mogelijkheid werd uiteindelijk niet in de wet ingebouwd.

Opgemerkt zij ook dat het inlooprisico (het anterioriteitsrisico) niet bedoeld wordt in artikel 78 en dat de partijen desomtrent over de vrijheid beschikken om «de meest geschikte regeling te bedingen voor hun belangen» ²¹⁰.

Leiding van het geschil (artikel 79)

152. Artikel 79 preciseert de draagwijdte van de aan de aansprakelijkheidsverzekeraar toevertrouwde leiding van het geschil. De verzekeraar is verplicht het geschil voor de verzekerde op te nemen binnen de grenzen van de dekking. Bestaat er geen tegenstrijdigheid van belangen tussen de verzekerde en de verzekeraar, dan heeft de verzekeraar het recht om op burgerrechtelijk gebied de vordering van de benadeelde te bestrijden en tot vergoeding over te gaan indien daartoe grond bestaat (artikel 79, tweede lid) ²¹¹.

Het optreden van de verzekeraar houdt geen enkele erkenning in van aansprakelijkheid vanwege de verzekerde en mag de verzekerde ook geen nadeel berokkenen (artikel 79, derde lid).

²⁰⁹ SCHUERMANS, L., «Verzekering van medische aansprakelijkheid», in *Juridische aspecten van de geneeskunde*, HEYVAERT, A., KRUIJTHOF, R. en VAN SWEEVELT, T. (red.), Antwerpen, Kluwer, 1989, 443.

²¹⁰ Memorie van toelichting, 70.

²¹¹ Zie, over het belangenconflict tussen verzekeraar en verzekerde op strafrechtelijk gebied, SCHUERMANS, L., «De verzekeraar in het strafproces», in *Actuele problemen van Strafrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 473.

Overdracht van de stukken (artikel 80)

153. In artikel 80 wordt de verplichting ingebouwd voor de verzekerde om alle gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken betreffende het schadegeval onmiddellijk na kennisgeving, betekening of terhandstelling te bezorgen aan de verzekeraar, op straffe van schadevergoeding.

Artikel 80 verwoordt een klassieke verplichting van de verzekerde die is opgenomen in alle aansprakelijkheidsverzekeringen, en het concretiseert de draagwijdte van artikel 19, § 2, en artikel 21. Niet-nakoming van deze verplichting leidt dus niet tot rechtsverval maar slechts tot een schadevergoeding.

Niet-verschijning (artikel 81)

154. De verzekerde die verzuimt voor de rechtbank te verschijnen of die zich niet onderwerpt aan een door de rechtbank bevolen onderzoeksmaatregel, moet de daaruit voor de verzekeraar resulterende schade vergoeden.

Tijdens de parlementaire voorbereiding werd opgemerkt dat de verzekerde een zeer rechtsgeldige reden kan hebben om niet voor de rechtbank te verschijnen. Gedacht werd in het bijzonder aan hen die een oproeping voor de rechtbank niet kunnen lezen ²¹².

Blijkbaar heeft men niet gedacht aan het recht van elke beklagde om verstek te laten gaan. Bewust verstek laten gaan is ongetwijfeld een verzuim, waarbij men zich evenwel kan afvragen of dit een vergoedbare schade kan berokkenen, nu in artikel 79 wordt bevestigd dat de tussenkomst van de verzekeraar geen nadeel mag berokkenen aan de verzekerde.

Een belangenafweging zal in dezen ongetwijfeld noodzakelijk zijn en het recht van verdediging zal geëerbiedigd moeten worden.

Betaling door de verzekeraar van de hoofdsom, de interest en de kosten (artikel 82)

155. In artikel 82 wordt een einde gemaakt aan een ander oud discussiepunt, namelijk de vraag of de verzekeraar ook dient in te staan voor de interesten op de hoofdsommen boven de dekkingsgrenzen.

De duur van de procedures en de onmogelijkheid waarin de verzekerde vaak verkeert om de zaak te activeren, konden misbruiken in de hand werken. Thans bestaat hierover geen twijfel meer en moet de verzekeraar de interesten betalen, zelfs boven de dekkingsgrenzen maar slechts voor zover ze betrekking hebben op de vergoeding van de hoofdsom. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen de vergoedende en de moratoire interesten. Ook alle gedingskosten, honoraria en kosten van advocaten en deskundigen moeten door de verzekeraar worden betaald, zelfs boven de verzekerde limieten, op voorwaarde evenwel dat ze niet onredelijk zijn gemaakt. De vraag bij dit alles is of artikel 82 voortaan ook de schadevergoeding en de eventuele geldboete we-

²¹² Verslag, 71.

gens tergend en roekeloos hoger beroep, zoals thans opgenomen in artikel 1072bis Ger.W.²¹³, dekt.

Vrije beschikking over de schadevergoeding (artikel 83)

156. In artikel 83 wordt het vrije beschikkingsrecht van de benadeelde erkend over de door de verzekeraar verschuldigde schadevergoeding en er wordt uitdrukkelijk in bepaald dat de schadevergoeding niet mag variëren naar gelang van de aanwending die de benadeelde hiervan zal maken.

Hiermee onderschrijft de wet de leer van het Hof van Cassatie²¹⁴. Dit betekent dat de verzekeraar de BTW ten laste moet nemen, óók als de schade niet wordt hersteld of het vernielde goed niet wordt vervangen. Ook het systeem van de zgn. dubbele schatting, namelijk naargelang de schade al dan niet wordt hersteld, is voortaan niet langer meer toegelaten.

Kwitantie ter afrekening (artikel 84)

157. Door invoering van artikel 84 heeft de wet een einde gemaakt aan de praktijk die er wel eens in bestond om de betaling van een onbetwistbaar verschuldigde betaling ondergeschikt te maken aan de ondertekening van een kwitantie voor slot van alle rekening. Deze praktijk kon aanleiding geven tot misbruiken. De kwitantie ter finale afrekening moet voortaan alle elementen van schade vermelden waarop die afrekening betrekking heeft. Artikel 84 belet evenwel niet dat een dading wordt gesloten met afstand van het recht op herstel van toekomstige schade met of zonder erkenning van aansprakelijkheid en op voorwaarde dat deze dading beantwoordt aan de definitie die hiervan is gegeven door het Hof van Cassatie²¹⁵.

Schadeloosstelling door de verzekerde (artikel 85)

158. Artikel 85, eerste lid, is geïnspireerd door de vrees voor collusie tussen de verzekerde en de benadeelde. Vergoeding of vergoedingsbelofte zonder toestemming van de verzekeraar kunnen aan laatstgenoemde niet worden tegen-
geworpen. Artikel 85, tweede lid, aanvaardt evenwel uitdrukkelijk dat erkenning van feiten of het verstrekken van eerste geldelijke of medische hulp door de verzekerde voor de verzekeraar geen grond kunnen opleveren om zijn dekking te weigeren. Op dit stuk zij verwezen naar de wettelijke verplichting opgenomen in artikel 422bis en -ter Sw. en naar de reeds geruime tijd in het modelcontract WAM opgenomen analoge bepaling (artikel 19).

Eigen recht van de benadeelde (artikel 86)

159. Artikel 86 veralgemeent het eigen recht van de benadeelde op de door de aansprakelijkheidsverzekeraar verschuldigde uitkeringen.

Het rechtstreeks vorderingsrecht, corollarium van het eigen recht van een benadeelde, is geen innovatie in ons recht. De lezer zal zich ongetwijfeld herinneren dat ook buiten de aansprakelijkheidsverzekering het rechtstreeks vorderingsrecht jurisprudentieel aan bepaalde schuldeisers of benadeelden is toegekend²¹⁶. Alzo kan gedacht worden aan het rechtstreeks vorderingsrecht van de opeenvolgende eigenaars van een onroerend goed tegen de aannemer en de architect²¹⁷ en het rechtstreeks vorderingsrecht van de koper tegen de fabrikant²¹⁸.

De wetgever was tot voor kort vrij karig in het erkennen van een rechtstreeks vorderingsrecht. Deze rechtsfiguur was wel opgenomen in artikel 1798 B.W. waarin aan de arbeiders waarvan het loon niet is betaald door de aannemer, en aan de onderaannemers²¹⁹, een rechtstreeks vorderingsrecht werd verleend tegen de opdrachtgever van het werk, in artikel 1994 B.W. betreffende de indeplaatsstelling van een lasthebber²²⁰ en in artikel 38 Verzekeringwet van 1874 betreffende het eigen vorderingsrecht van de eigenaar en van de burens tegen de brandverzekeraar van de huurdersaansprakelijkheid (nieuw artikel 68).

De bezorgdheid om de slachtoffers van ongevallen beter te beschermen bracht de wetgever er wel toe om, door de wet van 24 mei 1937, een artikel 20, 9°, in de Hypotheekwet in te bouwen en de schuldvordering wegens een ongeval in te voordeel van de benadeelden of hun rechthebbenden bevoorrecht te verklaren op de vergoeding die de verzekeraar van de burgerlijke aansprakelijkheid op grond van de verzekeringsovereenkomst verschuldigd was. Deze bepaling bood echter geen rechtstreeks vorderingsrecht²²¹.

160. Artikel 6 WAM-1956 bood aan de benadeelde de mogelijkheid om de WAM-verzekeraar rechtstreeks aan te spreken. Deze mogelijkheid werd vanzelfsprekend in de nieuwe WAM behouden (artikel 12). Het rechtstreeks vorderingsrecht werd ook toegekend tegen de rechtspersonen en instellingen die van verzekeringsplicht ontheven zijn (artikel 10, § 1, tweede lid).

Artikel 46 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 alsook een aantal andere specifieke wetten boden ook een rechtstreeks vorderingsrecht. Zo kan bijvoorbeeld verwezen worden naar

— artikel 11, Wet van 18 juli 1966 betreffende de wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van kernenergie

²¹⁶ Zie hierover in het algemeen DIRIX, E., *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Antwerpen-Apeldoorn, Kluwer, 1984, 119-127.

²¹⁷ Cass., 8 juli 1886, *Pas.*, 1886, I, 300 met conclusie van advocaat-generaal MESTDAGH DE TER KIELE.

²¹⁸ Cass., 5 december 1980, *R.W.*, 1981-82, 886.

²¹⁹ Artikel 2, Wet 19 februari 1990 tot aanvulling van artikel 20 Hypotheekwet en tot wijziging van artikel 1798 B.W. met het oog op de bescherming van de onderaannemers, *B.S.*, 24 maart 1990, 5561.

²²⁰ Cass., 16 december 1977, *R.C.J.B.*, 1981, 476.

²²¹ Cass., 18 oktober 1945, *Pas.*, 1945, I, 240; Antwerpen, 22 januari 1985, *R.W.*, 1985-86, 2798.

²¹³ Artikel 52, Wet 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, *B.S.*, 31 augustus 1992, 19066.

²¹⁴ Cass., 13 januari 1983, *Pas.*, 1983, I, 573.

²¹⁵ Cass., 26 september 1973, *Pas.*, 1975, I, 111; zie ook SIMOENS, D., «Vergoedingskwijting en dading in de verzekeringspraktijk», in *De overeenkomst vandaag en morgen. XVte postuniversitaire cyclus W. Delva 1989-90*, STORME, M., MERCIERS, Y. en HERBOTS, J. (red.), Antwerpen, Kluwer, 1990, 187-246.

waarin aan de slachtoffers een rechtstreekse vordering wordt toegekend tegen de verzekeraar of ieder ander persoon die een financiële zekerheid heeft verleend ²²²;

— artikel 16 van het Verdrag betreffende de schade door buitenlandse luchtvaartuigen aan derden op het aardoppervlak veroorzaakt ²²³;

— artikel 3, 3°, van het K.B. van 15 juli 1963 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor jagers ²²⁴;

— artikel 8, zevende lid, Wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing.

Artikel 7 van het K.B.-privé-leven van 12 januari 1984 bouwde een beding in ten behoeve van de benadeelde derde overeenkomstig artikel 1121 B.W. Het beding ten behoeve van een derde verleende also weliswaar een rechtstreeks vorderingsrecht, maar van het onvolmaakte type, in die zin dat de excepties uit de «familiale verzekeringspolis» tegenwepelijk bleven aan de benadeelde ²²⁵.

De veralgemening van het eigen recht van de benadeelde tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar heeft de opheffing betekend van artikel 20, 9°, Hypotheekwet (artikel 147, 3°).

161. In de memorie van toelichting werd aandacht besteed aan de problematiek van de verdeling van het verzekerd bedrag tussen verschillende benadeelde partijen. Oorspronkelijk werd gedacht aan de Koning de mogelijkheid te geven om de verdeling van de verzekerde bedragen te regelen volgens de door de benadeelden geleden schade. De uitoefening van deze delegatiebevoegdheid bleek echter te stuiten op onoverkomelijke moeilijkheden ²²⁶. Het verdelingsprobleem kan rijzen wanneer de gewaarborgde bedragen gelimiteerd zijn. Opgemerkt zij dat artikel 12 WAM-1989 vanzelfsprekend ook het eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar erkent, doch voorziet in een evenredige vermindering van de verschuldigde schadeloosstelling indien er meer dan één benadeelde is en het totaal van de verschuldigde schadeloosstelling de verzekerde som overschrijdt. Deze bepaling is vanzelfsprekend slechts van toepassing op de uitdrukkelijk door de wet voorziene beperkende dekking zoals nader gepreciseerd in artikel 2, §§ 2 en 3.

Tegenwerpbaarheid van de excepties, nietigheid en verval van recht (artikel 87)

162. Als onmisbare aanvulling van het rechtstreeks vorderingsrecht kunnen in de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen de excepties, nietigheden en verval van recht die voortvloeien uit de wet of de overeenkomst en die hun oorzaak vinden in een feit dat zich voor of na het schadegeval

heeft voorgedaan, niet worden tegengeworpen aan de benadeelde (artikel 87, § 1, eerste lid).

De wetgever heeft op dit stuk duidelijk voortgebouwd op de jurisprudentie rond artikel 11 WAM-1956 ²²⁷. Inderdaad worden de nietigverklaring, opzegging, beëindiging of schorsing van de overeenkomst anterior aan het schadegeval aan de benadeelde tegenwerpbaar (artikel 87, § 1, tweede lid).

De Raad van State merkte op dat het huidige stelsel bedoeld is om toegepast te worden op alle verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen. De wetgever heeft dus niet bedoeld de verzekeraar tot rechtstreekse schuldenaar van de benadeelde te maken ongeacht de schorsing of de ontbinding van de verzekeringsovereenkomst. De memorie van toelichting stelt uitdrukkelijk dat «het bestaan en de inwerkingtreding van de overeenkomst voorwaarden blijven voor het uitoefenen van het rechtstreekse vorderingsrecht ongeacht de wettelijke basis van de rechtstreekse vordering» ²²⁸.

Voortaan zal het rechtstreekse vorderingsrecht samen met de inhoud van artikel 87, § 1, over de niet-tegenwerpbaarheid van de excepties, nietigheden en verval van recht van rechtswege opgenomen zijn in alle verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen.

163. Wat de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering betreft, is er een andere regeling. De tegenwerpbaarheid van de excepties, nietigheid en verval van recht wordt in principe erkend, op voorwaarde dat zij hun oorzaak vinden in een feit dat aan het schadegeval voorafgaat (artikel 87, § 2). Aan de Koning wordt wel de macht verleend om het toepassingsgebied van artikel 87, § 1, uit te breiden tot de categorieën van niet-verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen die Hij bepaalt.

Recht van verhaal van de verzekeraar op de verzekeringnemer (artikel 88)

164. De wetgever heeft aan de verzekeraar een regresrecht toegekend tegen de verzekeringnemer en, indien daartoe grond bestaat, tegen de verzekerde die geen verzekeringnemer is, indien hij krachtens de wet of de overeenkomst zijn prestaties had kunnen weigeren of verminderen. Gedacht wordt vanzelfsprekend aan de omstandigheden omschreven in artikel 87, § 1, eerste lid.

Ter vrijwaring van het recht van verdediging wordt aan de verzekeraar de verplichting opgelegd om, op straffe van verval, aan de verzekeringnemer of de verzekerde kennis te geven van zijn voornemen om verhaal in te stellen zodra hij op de hoogte is van de feiten waarop hij zijn besluit grondt. Niet-nakoming van deze verplichting leidt tot verbeurte van het verhaalrecht (artikel 88, tweede lid).

Aan de Koning wordt ook de bevoegdheid verleend het regresrecht te beperken in de gevallen en in de mate die Hij bepaalt (artikel 88, derde lid). Op dit stuk zij gewezen op de zeer ingrijpende wijziging die het ontwerp-modelcontract WAM aanbrengt in de artikelen 24, 25 en 26.

²²² Wet van 18 juli 1966 betreffende de wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van kernenergie, B.S., 23 augustus 1966.

²²³ Goedgekeurd door de wet van 14 juli 1966, B.S., 27 september 1966.

²²⁴ B.S., 3 augustus 1963.

²²⁵ DE LY, F., «Commentaar bij artikel 7 K.B. van 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven», in *Handels- economisch en financieel recht. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, SWENNEN, H., VEROUGSTRAETE, I. en WYMEERSCH, E. (red.), Kluwer, 1989.

²²⁶ Memorie van toelichting, 77.

²²⁷ SCHUERMANS, L., «Action directe, exceptions, déchéances et recours. Quelques réflexions sur l'opposition d'intérêts entre assureur et assuré devant le juge répressif», R.G.A.R., 1982, 10458.

²²⁸ Memorie van toelichting, 78.

Opgemerkt zij ten slotte dat door het wettelijk verlof om regresrecht uit te oefenen tegen een verzekerde die geen verzekeringnemer is, de wet de jurisprudentie van het Hof van Cassatie desomtrent bevestigt ²²⁹.

Tussenkomst in de rechtspleging (artikel 89)

165. Op het stuk van de tussenkomst van de verzekeraar en andere partijen in de rechtspleging heeft artikel 9 WAM-1956, als gewijzigd door artikel 9 WAM-1989, model gestaan.

De in de rechtspraak en rechtsleer opgebouwde procesregels vinden geredelijk overeenkomstige toepassing, aldus de memorie van toelichting ²³⁰. Voor de beoefenaar van het recht bevat artikel 89, §§ 1 tot en met 4, geen nieuwigheden. Bij de redactie ervan werd trouwens rekening gehouden met de WAM-1989.

Belangrijk is evenwel de vaststelling dat de aansprakelijkheidsverzekeraar voortaan ook voor elk strafgerecht kan worden betrokken of vrijwillig kan tussenkomen onder dezelfde voorwaarden als zou de vordering voor het burgerlijk gerecht aanhangig zijn (artikel 89, § 5). Tot voor kort was deze tussenkomst voor een verzekeraar in strafzaken beperkt tot de WAM-verzekeraar, het Belgisch Bureau voor Autoverzekeraars en het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds en, bij recente uitbreiding, tot de instellingen en rechtspersonen die van verzekeringsplicht ontheven zijn ²³¹. Deze wijziging heeft verstreckende gevolgen en moet ongetwijfeld bijdragen tot een betere bescherming van alle betrokken partijen. Alzo wijzigd artikel 89, § 5, de inhoud en de strekking van de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering m.b.t. de tussenkomst van derden in het strafproces ²³².

HOOFDSTUK IV

RECHTSBIJSTANDVERZEKERING

Toepassingsgebied (artikel 90)

166. In hoofdstuk IV wordt de rechtsbijstandverzekering behandeld in navolging van het K.B. van 12 oktober 1990 betreffende de rechtsbijstandverzekering. Anders dan in het K.B. (artikel 2) wordt de rechtsbijstandverzekering in de wet niet gedefinieerd. Alleen het toepassingsgebied van hoofdstuk IV wordt omschreven. De wetgever heeft een zeer ruime toepassing in artikel 90 bedoeld zodat alle dekkingen die gewoonlijk in de rechtsbijstandverzekeringen worden opgenomen, hieronder vallen.

²²⁹ Cass., 30 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1035; Cass., 28 november 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 401; FREDERICO, S., «L'opposabilité des dispositions du contrat d'assurance «R.C. automobile» aux assurés autres que le preneur, en cas de faute lourde du conducteur», *R.C.J.B.*, 1978, 145-162.

²³⁰ Memorie van toelichting, 79.

²³¹ SCHUERMANS, L., «De verzekeraar in het strafproces», in *Actuele problemen van strafrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 471 e.v.

²³² SCHUERMANS, L., *l.c.*, 476-477; DE NAUW, A., *Tussenkomst van derden voor de strafrechter*, in *A.P.R.*, Gent, Story-Scientia, 1985, nrs. 128-129.

De rechtsbijstandverzekering is ongetwijfeld een schadeverzekering gezien haar inlassing in titel II Schadeverzekeringen.

Artikel 1 van het K.B. van 12 oktober 1990 preciseert wel veel beter de draagwijdte en de strekking van de dekking die verleend moet worden in een rechtsbijstandverzekering. Strijdigheid tussen het K.B. van 12 oktober 1990 en hoofdstuk IV van de Verzekeringswet lijkt op het eerste gezicht niet te bestaan. Het K.B. van 12 oktober 1990 is niet van toepassing op de rechtsbijstandverzekering inzake zeetransport en zeeverzekering. Per definitie is ook de wet op de landverzekeringen hierop niet van toepassing. In artikel 90, tweede lid, wordt ook bepaald dat de verdediging van de verzekerde door de aansprakelijkheidsverzekeraar uit hoofde van de artikelen 79 en 82 van de wet niet beheerst wordt door de artikelen 90 tot 93. Ook op dit stuk is artikel 90, tweede lid, inhoudelijk in overeenstemming met artikel 2, 2°, K.B. van 12 oktober 1990.

De rechtsbijstandverzekering gekoppeld aan een reisbijstand was onttrokken aan het K.B. van 12 oktober 1990 (artikel 2, 3°). Deze uitzondering zou in strijd kunnen zijn met de algemene gelding van artikel 90 dat geen enkele territoriale beperking inhoudt.

167. Het K.B. van 12 oktober 1990 reguleert de activiteiten van de verzekeraars en huldigt het principe van het gescheiden beheer (artikel 4, a en b). Dit beginsel komt niet meer aan de orde in hoofdstuk IV. Aangenomen moet worden dat het K.B. van 12 oktober 1990 op dat stuk ongetwijfeld effect blijft sorteren mede in het licht van de EG-Richtlijn van 22 juni 1987/344/EG.

Geldboeten en minnelijke schikkingen in strafzaken

(artikel 91)

168. Artikel 91 maakt een einde aan de discussie of geldboeten en minnelijke schikkingen in strafzaken door de (rechtsbijstand)verzekeraar ten laste kunnen worden genomen.

De wetgever heeft duidelijk geldboeten en minnelijke schikkingen geassimileerd en beide als onverzekerbaar beschouwd wegens hun strikt persoonlijk, preventief en repressief karakter. Vanzelfsprekend is de uitzondering die reeds was opgenomen in artikel 67 van het K.B. van 16 maart 1968 tot coördinatie van de wetten betreffende de politie op het wegverkeer ²³³, behouden in die zin dat de geldboeten en de minnelijke schikkingen die ten laste zijn van de burgerlijk aansprakelijke persoon wel voor verzekering in aanmerking kunnen komen.

Vrije keuze van raadslieden (artikel 92)

169. In artikel 92 wordt het principe van de vrije keuze van raadslieden bij rechtsbijstand gehuldigd wanneer moet worden overgegaan tot een gerechtelijke of administratieve procedure. Ook op dit stuk is er geen verschil met artikel 5 van het K.B. van 12 oktober 1990.

De wet spreekt, zoals artikel 5 van het K.B. van 12 oktober 1990, van een advocaat of iedere andere persoon die de ver-

²³³ B.S., 27 maart 1968, err. 23 april 1968 als gewijzigd door artikel 41, Wet 14 juli 1976.

eiste kwalificaties heeft krachtens de op de procedure toepasselijke wet om zijn belangen te verdedigen. Op het eerste gezicht bestaat er dan ook geen bezwaar om de kosten te betalen van de personen bedoeld in artikel 728, § 2, Ger.W. In de memorie van toelichting wordt dit recht uitgebreid tot zowel de keuze van de advocaten als die van de deskundigen²³⁴.

De ratio legis van dit vrije-keuzerecht is het belangenconflict te vermijden tussen de verzekerde en de BA-verzekeraar. Wanneer daarentegen een belangenconflict ontstaat tussen de verzekerde en de rechtsbijstandverzekeraar, is krachtens artikel 92, 2°, de verzekerde vrij in zijn keuze van raadsman. Ook op dit stuk wijkt artikel 92 niet af van artikel 5, 2°, van het K.B. van 12 oktober 1990.

Dit recht van de verzekerde om zich te laten bijstaan door een advocaat van zijn keuze is trouwens ook gewaarborgd door artikel 6, lid 3, c, E.V.R.M. Het is een principe van openbare orde, dat geëerbiedigd moet worden in de rechtsbijstandverzekeringen²³⁵.

Recht van de verzekeraar om dekking te weigeren

(artikel 93)

170. In artikel 93 wordt aan de rechtsbijstandverzekeraar het recht voorbehouden om dekking te weigeren indien de verzekerde bij meningsverschil over de te volgen gedragslijn bij regeling van het schadegeval een tegenstrijdig standpunt inneemt met zijn verzekeraar. Alsdan heeft de verzekerde het recht een advocaat van zijn keuze te raadplegen. Dit recht blijkt beperkt te zijn tot de consultatie van een advocaat en omvat blijkbaar niet de consultatie van «iedere andere persoon die de vereiste kwalificaties bezit».

Wordt het standpunt van de verzekeraar bevestigd door de alzo geraadpleegde advocaat, dan wordt aan de verzekerde de helft terugbetaald van de kosten en honoraria van deze raadpleging. Wil de verzekerde tegen het advies in van de door hem geraadpleegde advocaat een procedure aanspannen, dan is de verzekeraar die geweigerd heeft de verzekerde in deze procedure te volgen, verplicht dekking te verlenen en de kosten van de raadpleging terug te betalen indien een beter resultaat wordt verkregen dan hetgeen «hij zou hebben bekomen indien hij het standpunt van de verzekeraar zou hebben gevolgd».

Indien de geraadpleegde advocaat de stelling van de verzekerde bevestigt, dan is de verzekeraar, ongeacht de afloop van de procedure, verplicht dekking te verlenen, met inbegrip van de kosten en de honoraria.

Artikel 93 stemt volledig overeen met artikel 7 van het K.B. van 12 oktober 1990.

Wat de wetgever echter verstaan heeft onder het «bekomen van een beter resultaat» is niet toegelicht en zou aanleiding kunnen geven tot interpretatieproblemen.

TITEL III

PERSOONSVERZEKERINGEN

HOOFDSTUK I

GEMEENSCHAPPELIJKE BEPALINGEN

Naamgebondenheid van de polis (artikel 94)

171. De wetgever heeft de persoonsverzekeringen naamgebonden gemaakt. De polissen kunnen derhalve niet aan order of aan toonder zijn. Hiermee is een einde gemaakt aan de betwisting die, volgens de memorie van toelichting, bestond over het antwoord op de vraag of de rechten uit een levensverzekeringsovereenkomst door endossering of door gewone overhandiging van de titel konden worden overgedragen.

Medische informatie (artikel 95)

172. In artikel 95 is de wetgever op het stuk van de medische informatie uitgegaan enerzijds van de beschouwing dat het medisch geheim eigenlijk een prerogatief is van de zieke zelf die, wanneer het om zijn belangen gaat, het recht heeft om te beslissen dat zijn arts een volledige en getrouwe beschrijving geeft van zijn gezondheidstoestand, en anderzijds van de vaststelling dat het niet aanvaardbaar is dat de strikte toepassing van het medisch geheim bedrog en oneerlijkheid in de hand zou werken. Daarom heeft de verzekerde het recht om van de door hem gekozen arts de geneeskundige verklaringen te krijgen die voor het sluiten en uitvoeren van de persoonsverzekeringsovereenkomst noodzakelijk zijn. Hiermee heeft de wetgever, in navolging van het Hof van Cassatie, de zgn. functionele opvatting omtrent het beroepsgeheim gevolgd²³⁶.

Het medisch onderzoek dat gepaard gaat met het sluiten of uitvoeren van een verzekeringsovereenkomst, kan slechts steunen op de voorgeschiedenis van de huidige gezondheidstoestand van de kandidaat-verzekerde en niet op de technieken van genetisch onderzoek die dienen om de toekomstige gezondheidstoestand te bepalen. Deze bezorgdheid

²³⁶ Cass., 9 februari 1988, *Arr. Cass.*, 1987-88, 720, *R.G.A.R.*, 1989, 11574. Het Hof van Cassatie is alzo teruggekomen op zijn vroegere rechtspraak waarin het altijd de absolute stelling omtrent het beroepsgeheim had verdedigd (Cass., 30 oktober 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 235). Volgens deze stelling is het medisch beroepsgeheim ingesteld in het openbaar belang en niet uitsluitend in het belang van de patiënt. Aldus zou laatstgenoemde zijn geneesheer niet van het beroepsgeheim kunnen ontslaan, zelfs niet indien hij er belang bij heeft. Zie over de functionele en de absolute opvatting van het beroepsgeheim o.m. RYCKMANS, X. en MEERT-VAN DE PUT, R., *Les droits et les obligations des médecins*, I, Brussel, Larcier, 1971, nr. 165; FREDERICO, S., COUSY, H. en ROGGE, J., «Overzicht van rechtspraak (1969-1978). Verzekeringen», *T.P.R.*, 1981, 520-522; COLLE, Ph., «Zelfmoord, medisch beroepsgeheim en levensverzekering», *De Verz.*, 1988, 236-239, nr. 13 e.v.

²³⁴ Memorie van toelichting, 83.

²³⁵ Vred. Marche-en-Famenne, 19 februari 1991, *J.L.M.B.*, 1991, 479, met noot BERTRAND, M., *T.Vred.*, 1991, 153.

kwam reeds aan het licht bij de redactie van artikel 5, reeds eerder besproken in nr. 26.

Een verklaring over de doodsoorzaak kan door de arts van de verzekerde aan de adviserende arts van de verzekeraar slechts worden overhandigd op voorwaarde dat de verzekeraar aantoont de voorafgaande toestemming van de verzekerde desontrent te bezitten (artikel 95, tweede lid).

De wetgever heeft de problematiek rond de lijkschouwing en de toestemming van de nabestaanden echter niet besproken²³⁷.

In de memorie van toelichting wordt gewezen op de plicht tot geheimhouding en de verantwoordelijkheid van de verzekeraars die erover moeten waken dat hun diensten op zodanige wijze georganiseerd zijn dat de verkregen inlichtingen strikt vertrouwelijk blijven. Aan de verzekerde moet de zekerheid geboden worden dat de verzekeraar het geheim zal bewaren²³⁸.

Verzekering van zeer jonge kinderen (artikel 96)

173. Verzekeringen die in uitkeringen voorzien indien een kind dood geboren wordt of overlijdt vooraleer het de volle leeftijd van vijf jaar heeft bereikt, zijn nietig behoudens afwijkende regels door de Koning bepaald. Deze bepaling herhaalt de inhoud van de wet van 26 december 1906, die dan ook voor de toekomst wordt opgeheven (artikel 147, 2°).

De evolutie met betrekking tot het afsluiten van schoolverzekeringen belette niet dat het in de wet van 26 december 1906 gestelde verbod in principe gehandhaafd blijft. Daarom is het ook goed dat aan de Koning de bevoegdheid wordt gelaten regulerend op te treden.

Onderstreept zij dat het verbod, zoals ingebouwd in artikel 96, alleen maar betrekking heeft op het gedeelte van de uitkering bij overlijden en dat de overlevingsverzekering, zelfs van zeer jonge kinderen, en de verzekering tot vergoeding van de kosten nooit verboden zijn geweest.

Overtreding van artikel 96 blijft, zoals in de wet van 26 december 1906, strafrechtelijk betuigd (artikel 139).

Heeft de verzekerde niet met bedrieglijk opzet gehandeld, dan is de verzekeraar gehouden de premies volledig terug te betalen (artikel 96, tweede lid).

HOOFDSTUK II

LEVENSVZERKERINGSOVEREENKOMSTEN

Afdeling I

Algemene bepalingen

174. Anders dan in de Verzekeringswet van 1874, waarin geen algemene bepalingen waren opgenomen betreffende de levensverzekeringen en aan het geheel van deze materie slechts drie artikelen werden gewijd, wordt voortaan in de nieuwe Verzekeringswet de levensverzekering als een vol-

waardige verzekering erkend met een eigen specifiek stelsel. De maatschappelijke evolutie, de financiële technieken en de uitgebreide wettelijke veranderingen in het civiele recht hebben de wetgever tot een herziening van de gehele materie genoodzaakt.

Titel III maakt een zeer duidelijk onderscheid tussen de levensverzekeringsovereenkomsten (hoofdstuk II) en de persoonsverzekeringsovereenkomsten andere dan levensverzekeringsovereenkomsten (hoofdstuk III).

In artikel 97 wordt het toepassingsgebied omschreven van hoofdstuk II betreffende de eigenlijke levensverzekeringsovereenkomsten. Dit stemt overeen met de definitie van artikel 2, 1° van het K.B. van 5 juli 1985 betreffende de levensverzekeringsactiviteit. De andere dan levensverzekeringsovereenkomsten worden omschreven in de artikelen 136 en 137. Deze omschrijving omvat onder meer de gevallen van artikel 2, 2°, van het K.B. van 5 juli 1985.

Toepassingsgebied (artikel 97)

175. Krachtens artikel 97 vallen onder het toepassingsgebied van hoofdstuk II betreffende de levensverzekeringsovereenkomsten «alle persoonsverzekeringen waarbij het zich voordoen van het verzekerd voorval alleen afhankelijk is van de menselijke levensduur». Deze verzekeringen zijn uitsluitend verzekeringen tot uitkering van een vast bedrag.

Levensverzekeringsovereenkomsten zijn aldus persoonsverzekeringen waarbij de onzekere gebeurtenis uitsluitend de duur van het menselijk leven betreft. Een ongevalsverzekering valt derhalve niet onder het toepassingsgebied van dit hoofdstuk. Zoals in de memorie van toelichting werd opgemerkt, bestaat er in dat geval immers geen uitsluitende en onderlinge afhankelijkheid tussen de duur van het leven en het zich voordoen van het verzekerd voorval²³⁹.

Levensverzekeringsovereenkomsten hebben ook steeds het karakter van een verzekering tot uitkering van een vast bedrag. De gevolgen hiervan worden geregeld in artikel 98.

Samenloop en niet-indeplaatsstelling (artikel 98)

176. Het forfaitair karakter van de levensverzekering heeft tot gevolg dat de levensverzekeraar die de verzekerde prestatie heeft uitgevoerd, niet in de rechten treedt die de verzekeringnemer of begunstigde jegens derden hebben en dat de verplichting van de levensverzekeraar niet wordt verminderd met andere schadevergoedingen of prestaties die de begunstigde op andere gronden heeft verkregen. In afwijking van de artikelen 49 en 50 zijn deze bepalingen van dwingend recht.

De levensverzekering is dus een sommenverzekering bij uitstrek. De opgebouwde reserve is de resultante van een spaardraad van de verzekeringnemer en komt derhalve niet in aanmerking voor voordeelstoerekening.

²³⁷ Zie hierover DIERKENS, R., *Lichaam en lijk: raakpunten van recht en geneeskunde*, Brugge, Die Keure, 1962; SCHUERMANS, L., «Lijkschouwing en verzekering», *Con.M.*, 1984, 5-13 en de talrijke verwijzingen aldaar.

²³⁸ Memorie van toelichting, 87.

²³⁹ Memorie van toelichting, 90.

Afdeling II

Verzekerd risico

Onbetwistbaarheid (artikel 99)

177. In de levensverzekeringsovereenkomsten was het de praktijk om zogenaamde onbetwistbaarheidsclausules in de polis in te bouwen. De betekenis en de draagwijdte hiervan zijn reeds uiteengezet in nr. 34.

Opgemerkt zij dat voortaan het beding van onbetwistbaarheid geen zin meer heeft tenzij onder de voorwaarden die de Koning eventueel zou kunnen bepalen. Onopzettelijk verzwijgen of onopzettelijk onjuist medelen van gegevens door de verzekeringnemer of verzekerde kunnen voortaan niet meer door de verzekeraar worden opgeworpen zodra de levensverzekeringsovereenkomst in werking is getreden. Indien de Koning op het stuk van de onbetwistbaarheid regulerend zou optreden, dient wellicht artikel 99, tweede lid, gelezen te worden in samenhang met artikel 13 K.B. van 5 juli 1985.

Dwaling omtrent de leeftijd van de verzekerde (artikel 100)

178. Krachtens artikel 100 worden, wanneer de leeftijd van de verzekerde onjuist was opgegeven, de prestaties van elke partij verminderd of vermeerderd in verhouding tot de werkelijke leeftijd die in acht genomen had moeten worden. Ook hier bevestigt de wet de gangbare praktijk. In de memorie van toelichting werd opgemerkt dat met de «leeftijd die in acht genomen had moeten worden», de leeftijd wordt bedoeld op het ogenblik van het sluiten van de overeenkomst²⁴⁰.

Uitgesloten risico's (artikel 101)

179. Artikel 101 sluit een aantal risico's uit.

Alzo dekt de levensverzekering, tenzij het tegendeel is bedongen, niet de zelfmoord van de verzekerde die gebeurt minder dan een jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst (artikel 101, § 1). Opgemerkt zij dat de wetgever, in tegenstelling tot sommige buitenlandse wetgevingen, gewild geen onderscheid heeft willen maken tussen een bewuste zelfmoord en een ontoerekenbare zelfmoord²⁴¹. De verzekeraar die zich beroept op deze uitsluiting dient wel het bewijs te leveren van de zelfmoord.

Volgens artikel 101, § 2, 1°, wordt, tenzij anders is bedongen, de dood van de verzekerde niet gedekt wanneer deze het gevolg is van de tenuitvoerlegging van een rechterlijke veroordeling tot de doodstraf, uitgesproken door de hoven en rechtbanken van een staat «die de fundamentele principes die de vrijheid van de burgers beschermen in alle rechtsstaten eerbiedigt»²⁴². Wanneer de dood zijn rechtstreekse en onmiddellijke oorzaak vindt in een door de verzekerde

opzettelijk als dader of mededader gepleegde misdaad of wanbedrijf waarvan hij de gevolgen kon voorzien, is hij evenmin gedekt (artikel 101, § 2, 2°).

Hiermee neemt de wetgever grotendeels de bepalingen van artikel 41 Verzekeringswet van 1874 over, met dien verstande dat het tweegevecht niet meer vermeld wordt en dat het accent wordt gelegd op het opzettelijk plegen van de misdaad of het wanbedrijf.

Onder de uitgesloten risico's dient vanzelfsprekend ook algemeen het oorlogsrisico, zoals bepaald in artikel 9 van de nieuwe wet en zoals bevestigd in de artikelen 9 en 10 van het K.B. van 5 juli 1985, begrepen te worden.

Het zich voordoen van een uitgesloten risico (artikel 102)

180. Indien de verzekerde overleden is ten gevolge van een uitgesloten risico, betaalt de verzekeraar de begunstigde de opbrengst terug van de kapitalisatie van de premies die betrekking hebben op de periode na de datum van het overlijden, en beperkt tot de verzekerde prestatie bij overlijden (artikel 102).

Concreet betekent dit dat aan de begunstigde de theoretische afkoopwaarde van de wiskundige reserve wordt terugbetaald. De begroting van deze theoretische afkoopwaarde geschiedt conform artikel 30, § 1, K.B. van 5 juli 1985.

Afdeling III

Betaling van de premie en inwerkingtreding van de overeenkomst

Betaling van de eerste premie (artikel 103)

181. Tenzij anders is bedongen, treedt de levensverzekeringsovereenkomst pas in werking op de dag dat de eerste premie wordt betaald. Zoals reeds is opgemerkt in nr. 47, is, gezien de algemene gelding van artikel 13 betreffende de wijze van premiebetaling, ook de levensverzekeringspremie een haalschuld geworden en niet langer een draagschuld zoals in de verzekeringspraktijk geredelijk werd aangenomen.

Niet-betaling van de premie (artikel 104)

182. Premiewanbetaling kan geen aanleiding geven tot enige vordering van de kant van de verzekeraar. Deze bepaling neemt de inhoud van artikel 5 K.B. van 5 juli 1985 over en steunt op de economie zelf van de levensverzekeringsovereenkomst, die bij uitstek een spaardaad is.

Premiewanbetaling kan, volgens de door de Koning vastgestelde voorschriften, wel leiden tot ontbinding van de overeenkomst of prestatievermindering van de verzekeraar. Deze gevolgen worden op dit ogenblik beheerst door artikel 19 K.B. van 5 juli 1985.

Verplichting tot betaling van de premies (artikel 105)

183. Heeft de verzekeringnemer zich in een andere overeenkomst dan een levensverzekeringsovereenkomst ertoe verbonden om de premie te betalen, dan is zijn verbintenis wel afdwingbaar. Gedacht werd aan de gevallen waarin de verzekeringnemer zijn polis aanwendt als zekerheid voor

²⁴⁰ Memorie van toelichting, 91.

²⁴¹ Memorie van toelichting, 91. Zie, over het vroeger gemaakt onderscheid tussen een vrijwillige en een onvrijwillige zelfmoord, COLLE, Ph., «Zelfmoord, medisch beroepsgeheim en levensverzekering», *De Verz.*, 1990, 231-240, inzonderheid 234-236.

²⁴² Memorie van toelichting, 92.

contractuele verbintenissen met derden. In dit geval stoelt de betalingsverplichting niet op de levensverzekeringsovereenkomst, maar wel op de in de hoofdovereenkomst onderschreven verbintenissen.

Afdeling IV

Rechten van de verzekeringnemer

184. In afdeling IV heeft de wetgever de nadruk gelegd op het feit dat alle rechten verbonden aan een levensverzekeringsovereenkomst strikt persoonlijk zijn en eigen blijven aan de verzekeringnemer, ongeacht zijn huwelijksvermogensstelsel en zelfs indien de echtgenoten volgens artikel 1453 B.W. gehuwd zijn onder een stelsel van algehele gemeenschap.

Daarom heeft de wetgever ook alle rechten van de verzekeringnemer omstandig herhaald en nader geregeld om te vermijden dat met toepassing van artikel 1416 B.W. aan de echtgenoot die niet de verzekeringnemer is, de bevoegdheid zou worden toegekend rechten uit te oefenen die eigen blijven aan de ondertekenaar van de overeenkomst.

Alzo wordt in de wet specifiek aandacht gewijd aan het recht van begunstiging (artikel 106), aan het recht van herroeping van de begunstiging (artikel 112), aan het recht van afkoop en reductie (artikel 114), aan het recht om de overeenkomst opnieuw in werking te stellen (artikel 115), aan het recht om voorschotten op het contract te vorderen (artikel 116) aan het recht van verpanding van de overeenkomst (artikel 117) en aan het overdrachtsrecht van de overeenkomst (artikel 119).

A. Begunstiging

Aanwijzing van de begunstigde (artikel 106)

185. In artikel 106 wordt aan de verzekeringnemer het recht toegekend om één of meer begunstigten aan te wijzen. Dit persoonlijk recht is exclusief en kan noch door de echtgenoot noch door zijn wettelijke vertegenwoordigers, noch door zijn erfgenamen of rechthebbenden, noch door zijn schuldeisers worden uitgeoefend.

Het bewijs van het recht van de begunstigde moet overeenkomstig artikel 10 worden geleverd (artikel 106, § 1).

De identificatie van de begunstigde is nodig op het tijdstip waarop de uitkering opeisbaar wordt (artikel 106, § 2).

De niet-nominatieve aanwijzing van geboren (en a fortiori van ongeboren) kinderen, alsook van de wettige erfgenamen van de verzekeringnemer of van de verzekerde, is een geldige begunstiging²⁴³.

Een bona fide uitbetaling door de verzekeraar aan een begunstigde voordat hem enig geschrift met betrekking tot een begunstigingswijziging is bezorgd, is bevrijdend (artikel 106, § 3). Hiermee wordt een einde gemaakt aan enkele moeilijkheden in de praktijk²⁴⁴.

²⁴³ Memorie van toelichting, 94.

²⁴⁴ Zie, over de gevolgen van de intrekking van de begunstiging, ERNAULT, J., *Droit de l'assurance de vie*, Brussel, Bruylant, 1987, inzonderheid nrs. 196 e.v.

Geen begunstigde (artikel 107)

186. Is geen begunstigde aangewezen of is de aanwijzing van een begunstigde herroepen of kan de aanwijzing van een begunstigde geen gevolg hebben, dan is de verzekeringsprestatie verschuldigd aan de verzekeringnemer of zijn nalatenschap.

Aanwijzing van de echtgenoot (artikel 108)

187. Is de echtgenoot nominatim als begunstigde aangewezen, dan behoudt hij zijn recht op de prestatie wanneer de verzekeringnemer een nieuw huwelijk aangaat. Het tegendeel kan evenwel bedongen worden en de begunstigde echtgenoot kan zich ook niet langer meer op de begunstiging beroepen als hij of zij zich bevindt in de omstandigheden beschreven in artikel 299 B.W. (artikel 108, eerste lid).

Is de echtgenoot niet nominatim als begunstigde aangewezen, dan komt het recht op verzekeringsprestatie toe aan hem die op het ogenblik van het opeisbaar worden van de premie die hoedanigheid heeft (artikel 108, tweede lid).

Aanwijzing van de kinderen (artikel 109)

188. Worden de kinderen niet nominatim als begunstigde aangewezen, dan wordt het recht op de prestatie verleend aan hen die bij het opeisbaar worden van de prestaties deze hoedanigheid bezitten. De afstammelingen in rechte lijn van een vooroverleden kind komen bij plaatsvervulling op. Ook op het stuk van de plaatsvervulling heeft artikel 109 voortaan duidelijkheid geschapen.

Gezamenlijke aanwijzing van de kinderen en van de echtgenoot als begunstigten (artikel 110)

189. Tenzij anders is bedongen, wordt de verzekeringsprestatie voor de helft verleend aan de overlevende echtgenoot en voor de helft aan de kinderen indien de echtgenoot en de kinderen, al of niet nominatim, gezamenlijk als begunstigten werden aangewezen.

Vooroverlijden van de aangewezen begunstigde (artikel 111)

190. Overlijdt de begunstigde vóór het opeisbaar worden van de verzekeringsprestaties, dan komt de uitkering toe aan de verzekeringnemer of zijn nalatenschap, zelfs indien de begunstigde het beding in zijn voordeel had aanvaard.

Deze bepaling gaat vanzelfsprekend slechts op indien de verzekeringnemer subsidiair geen andere begunstigde had aangewezen.

Hiermee heeft de wetgever duidelijk gemaakt dat de uitkering niet toekomt aan de nalatenschap van de begunstigde.

In de memorie van toelichting werd omstandig de ratio legis toegelicht²⁴⁵.

²⁴⁵ Memorie van toelichting, 96 en 97. Zie over deze discussie eveneens ERNAULT, J., o.c., nr. 316; STEPPE, J.L.; «L'attribution du capital de l'assurance sur la vie, en cas de décès du bénéficiaire», *Bull.Ass.*, 1944, 205-214; DUBUISSON, B., «L'assurance-vie dans le droit des libéralités et des successions», *R.G.A.R.*, 1986, 11107.

In het voordeel van een uitkering aan de erfgenamen van de begunstigde werd gesteld dat de begunstigde tegen de verzekeraar een rechtstreeks recht heeft op uitkering van een kapitaal dat nooit tot het vermogen van de verzekeringnemer heeft behoord en dat dit recht overgaat op zijn nalatenschap. Dit recht werd ook onherroepelijk door de aanvaarding van de begunstigde. Bovendien werd erop gewezen dat, wanneer de verzekeringnemer na het overlijden van de begunstigde geen gebruik maakt van zijn recht op herroeping, dit een aanwijzing betekent dat hij het recht op uitkering heeft willen overdragen aan de erfgenamen van de begunstigde.

Tegenover de argumenten in het voordeel van de nalatenschap van de begunstigde werd daarentegen onderstreept dat de aanwijzing van een begunstigde strikt persoonlijk is en in de meeste gevallen steunt op zeer persoonlijke gevoelens die zich niet noodzakelijk uitstrekken tot de erfgenamen van de begunstigde. Gesteld dat de verzekeringnemer het voordeel van de begunstiging zou willen uitstrekken tot de erfgenamen van de begunstigde, dan kan hij dit steeds doen. De wetgever heeft echter willen vermijden dat de verzekeringnemer gebonden zou zijn door de aanvaarding van de begunstiging door de meest gerede erfgenaam, alvorens de verzekeringnemer ook maar de tijd zou hebben gehad om de begunstiging te herroepen.

Om elke controverse te voorkomen, heeft de wetgever beslist dat voortaan de in artikel 111 neergeschreven regel zou prevaleren, zelfs indien de vooroverleden begunstigde het beding in zijn voordeel heeft aanvaard.

B. Herroeping van de begunstiging

Recht van herroeping (artikel 112)

191. Het recht van herroeping is een uitsluitend recht van de verzekeringnemer. Het komt alleen aan hem toe en kan noch door zijn echtgenoot, noch door zijn wettelijke vertegenwoordigers, noch door zijn schuldeisers worden uitgeoefend. Door zijn erfgenamen of rechthebbenden kan het recht van herroeping slechts worden uitgeoefend in de omstandigheden beschreven in artikel 957 B.W., te weten in het geval van ondankbaarheid steunend op een misdrijf.

De herroeping van de aangewezen begunstigde kan geschieden zolang er geen aanvaarding is en is mogelijk totdat de verzekerde prestaties opeisbaar worden. De herroeping moet worden bewezen conform artikel 10.

Het recht van herroeping is dus, nog strikter dan het recht van afkoop en reductie, voorbehouden aan de verzekeringnemer nu zelfs zijn erfgenamen alleen maar in het geval van artikel 957 B.W. een vordering tot herroeping kunnen instellen. Daarentegen is het onder omstandigheden voor de erfgenamen mogelijk om tot afkoop, reductie, belening, verpanding en overdracht van de polis te besluiten. Vanzelfsprekend zijn deze rechtshandelingen slechts mogelijk indien de verzekeringnemer niet tevens de verzekerde is en op voorwaarde dat de begunstigde, in geval van afkoop, zijn toestemming heeft gegeven (artikel 114).

Gevolgen van de herroeping (artikel 113)

192. Door de herroeping van de begunstiging verliest de begunstigde het recht op de verzekerde prestaties. De her-

roeping strekt dus verder dan de premies die zijn betaald, daar zij het recht op de reeds gevestigde kapitalen doet vervallen. Hiermee is een einde gemaakt aan de betwisting rond de vraag of de herroeping alleen betrekking had op de betaalde premies dan ook op de verzekerde uitkering ²⁴⁶.

C. Afkoop en reductie (artikel 114)

193. Door afkoop beëindigt de verzekeringnemer vroegtijdig de levensverzekeringsovereenkomst. De verzekeraar dient dan de afkoopwaarde van het contract te vereffenen. De begroting van de afkoopwaarde is vastgelegd in de artikelen 16 e.v. K.B. van 5 juli 1985.

De reductie daarentegen resulteert uit de (soevereine) beslissing van de verzekeringnemer om geen premies meer te betalen. Het contract wordt niet beëindigd. De verzekeringnemer blijft verzekerd tot beloop van een verminderde prestatie in verhouding tot de reeds opgebouwde reserve. Ook de reductiemodaliteiten zijn nader beschreven in het K.B. van 5 juli 1985.

194. De techniciteit die gepaard gaat met de afkoop of reductie, heeft de wetgever ertoe gebracht aan de Koning de bevoegdheid te verlenen om de voorwaarden te bepalen die het recht van afkoop en reductie beheersen.

Zoals reeds is opgemerkt, is het recht van afkoop en reductie eigen aan de verzekeringnemer, met uitsluiting van zijn echtgenoot en zijn schuldeisers.

Heeft de begunstigde het begunstigingsbeding aanvaard, dan is voor de uitoefening van het recht van afkoop de toestemming van de begunstigde vereist (artikel 114, tweede lid).

Artikel 114 spreekt niet van de eventuele rechten van de erfgenamen. Nu afkoop een einde maakt aan de overeenkomst en de reductie de prestaties van de verzekeraar vermindert zonder dat het contract wordt beëindigd, kan de vraag worden gesteld of de erfgenamen tot afkoop of reductie kunnen besluiten.

Reductie zal van rechtswege optreden door het enkele feit dat de erfgenamen de premies niet meer betalen. Bij afkoop is de toestand anders. Is er een begunstigde aangewezen, dan staat de uitoefening van het recht van afkoop in wezen gelijk met een herroeping, wat een erfgenaam niet kan behoudens de uitzondering bedoeld in artikel 957 B.W. (artikel 112). Wellicht kan op dit stuk nog steeds met Ernault besloten worden dat de erfgenamen geen recht van afkoop bezitten ongeacht of de begunstigde al of niet heeft aanvaard ²⁴⁷. Dit standpunt wordt kracht bijgezet door artikel 112 en vindt eveneens bevestiging in artikel 114, tweede lid.

D. Opnieuw in werking stellen van de overeenkomst

(artikel 115)

195. Artikel 115 biedt aan de verzekerde de mogelijkheid om, bij opzegging van de overeenkomst wegens niet-betaling of bij reductie, de verzekering weer in werking te stellen in de door de Koning te bepalen gevallen en voorwaarden.

²⁴⁶ Zie over deze discussie *Kluwer's Verzekeringshandboek*, II.1.4-10; DELOBBE, F., «L'objet de la donation contenue dans une assurance vie», *Rev.Not.B.*, 1982, 554-560.

²⁴⁷ ERNAULT, J., o.c., nr. 226.

Deze voorwaarden zijn op dit ogenblik vastgelegd in artikel 23 K.B. van 5 juli 1985.

E. Voorschot op de in de overeenkomst verzekerde prestatie (artikel 116)

196. In de levensverzekeringsovereenkomsten waarin een recht van afkoop mogelijk is, kan, onder omstandigheden die nader bepaald worden in de polis, een voorschot op de verzekeringsprestaties aan de verzekeringnemer worden toegekend (artikel 116).

Op dit voorschot wordt vanzelfsprekend een rentevoet aangerekend die periodiek mag worden voorzien en die uitdrukkelijk in de voorschotsakte moet worden bedongen (artikel 40 K.B. van 5 juli 1985).

Ook dit recht blijft eigen aan de verzekeringnemer en kan niet worden uitgeoefend door zijn echtgenoot of door zijn schuldeisers.

Aan de Koning wordt ook hier de mogelijkheid geboden om de voorwaarden te bepalen waaronder het voorschotsrecht bestaat en uitgeoefend kan worden.

Is een begunstiging aanvaard, dan is ook het akkoord van de begunstigde vereist (artikel 116, tweede lid).

F. Inpandgeving van de rechten uit de overeenkomst

Recht van inpandgeving (artikel 117)

197. De verzekeringnemer kan, met uitsluiting van zijn echtgenoot en zijn schuldeisers, de uit de polis voortvloeiende rechten in pand geven. Is de begunstiging aanvaard, dan wordt de inpandgeving afhankelijk gemaakt van de toestemming van de begunstigde (artikel 117).

Vormvoorschrift (artikel 118)

198. De inpandgeving geschiedt door middel van een bijvoegsel getekend door de verzekeringnemer, de pandhoudende schuldeiser en de verzekeraar.

G. Overdracht van de rechten uit de overeenkomst

Recht van overdracht (artikel 119)

199. Aan de verzekeringnemer komt, met uitsluiting van zijn echtgenoot en zijn schuldeisers, het recht toe de uit de verzekeringsovereenkomst voortvloeiende rechten geheel of gedeeltelijk over te dragen. Is de begunstiging aanvaard, dan is andermaal het recht van overdracht afhankelijk van de toestemming van de begunstigde (artikel 119).

De wet heeft het recht van overdracht niet gedetailleerd geregeld, zodat er plaats blijft voor de traditionele vormen van overdracht die in de praktijk zijn ontwikkeld ²⁴⁸.

De overdracht in volle eigendom is een rechtshandeling waarbij de verzekeringnemer de volle eigendom van zijn contract overdraagt. De overnemer treedt eenvoudigweg in de rechten van de overdrager. Deze rechtshandeling is in wezen een schuldvernieuwing.

De verzekeringnemer kan aan zijn schuldeiser ook de rechten uit zijn polis overdragen ten belope van de sommen die hij verschuldigd is of zal zijn op het tijdstip waarop de uitkering opeisbaar wordt. Het eventuele saldo blijft behouden voor de aangewezen begunstigde. Deze rechtshandeling, die in de praktijk de «overdracht ten belope van de verschuldigde sommen» heet, komt overeen met de verpanding van alle rechten uit de overeenkomst. Als derde variant kent men de overdracht van alle rechten uit de overeenkomst. Alsdan draagt de verzekeringnemer aan zijn schuldeiser alle rechten uit de polis over zonder evenwel aan zijn schuldeiser enige verplichting op te leggen. In een dergelijk geval wordt bepaald dat de schuldeiser onder bepaalde voorwaarden en zonder voorafgaande toestemming van de verzekeringnemer de afkoop kan eisen. Bij betaling is de verzekeraar alsdan rechtsgeldig bevrijd tegen kwijting door de schuldeiser. De rechtshandeling tussen de schuldeiser en de verzekeringnemer blijft een res inter alios voor de verzekeraar. In deze variant van overdracht van de rechten wordt de schuldeiser in het bezit gesteld van de polis zodat een van de elementen ontbreekt om van een pandovereenkomst te kunnen spreken.

Vormvoorschrift (artikel 120)

200. Ook bij de overdracht van rechten uit een levensverzekeringsovereenkomst wordt het beginsel van de vormloosheid vooropgesteld. Artikel 1690 B.W. wordt terzijde gesteld en op dit stuk is inhoudelijk niets gewijzigd aan artikel 42 Verzekeringwet van 1874. De invulling van een bijvoegsel getekend door de overnemer, overdrager en verzekeraar volstaat (artikel 120).

Bovendien kan de verzekeringnemer in de overeenkomst bedingen dat bij zijn overlijden zijn rechten geheel of gedeeltelijk zullen overgaan op een door hem aangewezen persoon.

Afdeling V

Rechten van de begunstigde

A. Recht op de verzekeringsprestaties (artikel 121)

201. In artikel 121 wordt het recht op de verzekeringsprestaties aan de begunstigde voorbehouden door het enkele feit van zijn aanwijzing. Dit recht wordt onherroepelijk door aanvaarding, onverminderd echter de herroeping van de schenking overeenkomstig de artikelen 953-958 B.W. (betreffende de herroepelijkheid van schenkingen tussen levenden) en artikel 1096 (herroepelijkheid van schenkingen tussen echtgenoten) en behoudens de toepassing van artikel 111 van deze wet (betreffende het vooroverlijden van de begunstigde). Ook artikel 1131 B.W. blijft vanzelfsprekend effect sorteren ²⁴⁹.

Volledigheidshalve zij opgemerkt dat artikel 121 een loutere toepassing inhoudt van de gemeenrechtelijke beginselen inzake het beding ten behoeve van een derde (artt. 1121 e.v. B.W.).

²⁴⁸ Zie hierover ERNAULT, J., o.c., nrs. 248-250.

²⁴⁹ ERNAULT, J., o.c., nrs. 184-186.

B. Aanvaarding van de begunstiging*Recht van aanvaarding (artikel 122)*

202. Het recht van aanvaarding van de begunstiging kan te allen tijde worden uitgeoefend, ook nadat de verzekeringsprestaties opeisbaar zijn geworden. Het recht van aanvaarding is een persoonlijk recht van de begunstigde, dat noch door zijn echtgenoot, noch door zijn schuldeisers kan worden uitgeoefend.

Vormvoorschrift (artikel 123)

203. Bij leven van de verzekeringnemer kan de aanvaarding slechts geschieden door een polisbijvoegsel met handtekening van de begunstigde, de verzekeringnemer en de verzekeraar.

Dit vormvereiste is geïnspireerd door de bezorgdheid van de wetgever om te vermijden dat de begunstigde een toewijzing onherroepelijk zou kunnen maken zonder tussenkomst van de verzekeringnemer ²⁵⁰.

Na het overlijden van de verzekeringnemer, kan de aanvaarding uitdrukkelijk of stilzwijgend geschieden, maar ten aanzien van de verzekeraar heeft zij eerst gevolg na een schriftelijke kennisgeving (artikel 123, tweede lid).

C. Rechten van de erfgenamen van de verzekeringnemer ten aanzien van de begunstigde (artikel 124)

204. In artikel 124 worden de rechten van de erfgenamen van de verzekeringnemer ten aanzien van de begunstigde besproken.

Overlijdt de verzekeringnemer, dan zijn de door hem betaalde premies niet aan inbreng of inkorting onderworpen, behalve voor zover het betaalde kennelijk buiten verhouding staat tot zijn vermogenstoestand. In dat geval mag de inbreng of inkorting het bedrag van de opeisbare prestaties niet overschrijden.

Artikel 43 Verzekeringwet van 1874 bepaalde reeds dat het verzekerde kapitaal bij overlijden uitsluitend toekwam aan de begunstigde zonder afbreuk te doen aan de wettelijke bepalingen inzake inbreng en inkorting voor wat de premies betrof.

In artikel 124 heeft de wetgever, de rechtsleer volgend ²⁵¹, verduidelijkt dat de regels betreffende de inbreng en inkorting alleen betrekking hebben op de betaalde premies, op voorwaarde dat deze kennelijk buiten verhouding waren tot de vermogenstoestand van de *de cuius*. In dat geval is de inbreng of inkorting beperkt tot de opeisbare prestaties.

D. Rechten van de schuldeisers van de verzekeringnemer ten aanzien van de begunstigde*Verzekeringsprestaties (artikel 125)*

205. De in artikel 1122 B.W. ingebouwde logica heeft tot gevolg dat de schuldeisers van de verzekeringnemer geen aanspraak kunnen maken op enige uitkering indien een be-

gunstigde is aangewezen. Het recht van de aangewezen begunstigde wordt immers geacht nooit tot het vermogen van de verzekeringnemer te hebben behoord. Is daarentegen de begunstigde niet bepaald, dan wordt de verzekeringnemer, conform artikel 1119 B.W., geacht voor zichzelf en voor eigen rekening (of voor zijn nalatenschap) te hebben bedongen. Alsdan maakt het kapitaal deel uit van zijn vermogen en kunnen zijn schuldeisers hierop rechten doen gelden.

Terugbetaling van de premies (artikel 126)

206. Heeft de verzekeringnemer een begunstigde om niet aangewezen, dan kunnen zijn schuldeisers terugbetaling van de premies vorderen indien voldaan is aan de dubbele voorwaarde dat enerzijds deze premies kennelijk buiten verhouding staan tot de vermogenstoestand van de verzekeringnemer en dat ze anderzijds betaald zijn met bedrieglijke benadeling van hun rechten in de zin van artikel 1167 B.W. Ook hier zijn de aan de begunstigde verschuldigde verzekeringsprestaties als terugbetalingslimiet ingebouwd (artikel 126, tweede lid).

Afdeling VI**Verzekering tussen in gemeenschap van goederen getrouwde echtgenoten****Onderafdeling I****Algemene bepalingen***Verzekeringsprestaties (artikel 127)*

207. Afdeling VI behandelt de levensverzekering tussen in gemeenschap van goederen gehuwde personen.

Algemeen wordt in artikel 127 bepaald dat de aanspraken die ontleend worden aan de verzekering die een in gemeenschap van goederen gehuwde partner ten behoeve van de andere of van zichzelf heeft bedongen, een eigen goed zijn van de begunstigde echtgenoot.

Voortaan zullen dus in alle gevallen de rechten ontleend aan een levensverzekeringsovereenkomst een eigen goed zijn van de echtgenoot-begunstigde. De lezer zal zich herinneren dat dit vroeger niet altijd werd aanvaard ²⁵². Alzo maakte men een onderscheid tussen de volgende situaties:

a. De levensverzekering onderschreven door een echtgenoot ten voordele van de andere echtgenoot.

Een dergelijke begunstiging moest als een indirecte schenking worden beschouwd met als gevolg dat het uitgekeerde kapitaal, krachtens artikel 1399, 1°, B.W., eigen was aan de begunstigde echtgenoot.

b. De levensverzekering aangegaan door een echtgenoot in zijn eigen voordeel.

²⁵² Zie hierover ERNAULT, o.c., nrs. 453-466; DILLEMANS, R., *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, Standaard, 1983, nr. 32; DUBUISSON, B., l.c., 11121; WOUSSENS, E., «Assurances de personnes contractées pour ou par des époux mariés sous le régime matrimonial légal», *Rec.Gén.Enr.Not.*, 1988-89, 145-163; *Kluwers's Verzekeringshandboek*, II, 1.4-55.

²⁵⁰ Memorie van toelichting, 101-102.

²⁵¹ ERNAULT, J., o.c., nrs. 283 e.v.

Voor dit geval bepaalde artikel 1400, 7°, B.W. dat «de rechten verbonden aan een personenverzekering door de begunstigde zelf gesloten, die hij verkrijgt bij het overlijden van zijn echtgenoot of na de ontbinding van het stelsel eigen zijn».

Hier dienden aldus twee situaties te worden onderscheiden. Enerzijds het geval waarin de echtgenoot zelf een personenverzekering had gesloten waarvan hij de uitbetaling ontving bij het overlijden van zijn echtgenoot. In dit geval was het uitgekeerde kapitaal eigen (tegen eventuele vergoeding aan de gemeenschap). Anderzijds was er het geval waarin de verzekering werd aangegaan door de echtgenoot-begunstigde en waarvan het kapitaal zou worden uitgekeerd op een zekere leeftijd. Ingevolge artikel 1400, 7°, B.W. was in dit geval het kapitaal slechts eigen indien de vervaldag na de ontbinding van het stelsel viel. Werd de vervaldag bereikt tijdens de duur van de gemeenschap, dan moest het geïnde kapitaal als een gemeenschappelijk goed worden beschouwd (tenzij natuurlijk de premies met eigen gelden werden betaald). Dit was onmiskenbaar de wil van de wetgever van 1976²⁵³.

Gezien de algemene strekking van artikel 127 Verzekeringwet mag voortaan worden aangenomen dat ook in dit laatste geval het uitgekeerde kapitaal eigen zal zijn aan de begunstigde echtgenoot.

Vergoeding van premiebetalingen (artikel 128)

208. Zijn de echtgenoten gehuwd onder een stelsel van gemeenschap van goederen, dan is aan het gemeenschappelijk vermogen geen vergoeding verschuldigd uit hoofde van de met gemeenschapsgelden betaalde premies, onder voorbehoud dat de betalingen de mogelijkheden van het gemeenschappelijk vermogen niet overschrijden (artikel 128).

De lezer zal zich herinneren dat op het stuk van de levensverzekeringen gesloten in het voordeel van de echtgenoot, de wet van 14 juli 1976 artikel 43 van de Verzekeringwet van 1874 had aangevuld.

In artikel 128 wordt echter geen oplossing geboden voor de controverse die bestaat over de vraag of bij kennelijke overschrijding van de mogelijkheden de premies in hun totaliteit moeten worden vergoed of slechts ten belope van het overschreden gedeelte²⁵⁴.

Onderafdeling II

Gevolgen van echtscheiding of van scheiding van tafel en bed

209. De artikelen 129 tot en met 135 worden gewijd aan de gevolgen van een echtscheiding of een scheiding van tafel en bed. De wetgever heeft hiermee leemten willen opvullen. De Verzekeringwet van 1874 bevatte immers geen enkele bepaling over deze materie en in de memorie van toelichting

wordt gewezen op de onenigheid desomtrent in de rechtspraak en rechtsleer²⁵⁵.

A. Echtscheiding op grond van bepaalde feiten (artikelen 129 t.e.m. 131)

210. Bij echtscheiding op grond van bepaalde feiten is thans bedongen dat de rechten die aan de verzekeringnemer toekomen krachtens de artikelen 106 tot 120 (namelijk aanwijzing van een begunstigde, herroeping van de begunstiging, afkoop en reductie, opnieuw in werking stellen van de overeenkomst, verpanding en overdracht van de rechten uit de overeenkomst) algeheel behouden blijven. Een uitzondering wordt gemaakt in de gevallen beschreven in de artikelen 1280 en 1283 Ger.W. (artikel 129). Het betreft hier de voorlopige maatregelen die door de voorzitter in kort geding kunnen worden bevolen (artikel 1280 Ger.W.) en de nietigverklaring van verbintenissen door een van de echtgenoten ten laste van het gemeenschappelijk vermogen aangegaan na dagtekening van de in artikel 1257 vermelde beschikking indien bewezen wordt dat deze verbintenissen zijn aangegaan met bedrieglijke benadeling van de rechten van de andere echtgenoot (artikel 1283 Ger.W.).

211. Indien in het stadium van de echtscheidingsprocedure de verzekeringsprestaties opeisbaar worden, kan de verzekeraar krachtens artikel 130 rechtsgeldig betalen aan de echtgenoot die als begunstigde is aangewezen, behoudens presidentieel verbod (artikel 1280 Ger.W.) of bedrog ten nadele van de andere echtgenoot (artikel 1283 Ger.W.).

212. Verzekeringsprestaties die opeisbaar worden na de overschrijving van de echtscheiding, worden rechtsgeldig betaald aan de uit de echt gescheiden echtgenoot die als begunstigde is aangewezen, behoudens toepassing van artikel 299 B.W. (artikel 131). Behalve in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming, verliest de echtgenoot tegen wie de echtscheiding, op welke grond dan ook, is toegestaan, immers alle voordelen die de andere echtgenoot, hetzij bij huwelijkscontract hetzij tijdens het huwelijk, heeft verleend.

B. Echtscheiding door onderlinge toestemming (artikelen 132 t.e.m. 134)

213. Tijdens de proefperiode in de echtscheidingsprocedure door onderlinge toestemming, behoudt de verzekeringnemer eveneens alle rechten die hem krachtens de artikelen 106 tot 120 toekomen. Afwijkende afspraken zijn vanzelfsprekend geoorloofd in de echtscheidingsconvenant bedoeld in artikel 1287 Ger.W. Deze overeenkomst kan echter maar aan de verzekeraar worden tegengeworpen na kennisgeving (artikel 132).

214. Worden de verzekeringsprestaties opeisbaar tijdens de proefperiode, dan zal de verzekeraar rechtsgeldig betalen aan de als begunstigde aangewezen echtgenoot, tenzij de echtgenoten anders hebben bedongen in de echtscheidingsconvenant en daarvan aan de verzekeraar kennis hebben gegeven (artikel 133).

215. Verzekeringsprestaties die opeisbaar worden na de overschrijving van de echtscheiding door onderlinge toe-

²⁵³ Verslag namens de commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer HAMBYE, *Gedr.St., Senaat*, 1974-75, nr. 683/2, 32 en 38.

²⁵⁴ Zie over dit twistpunt ERNAULT, J., o.c., nr. 457 d.

²⁵⁵ Memorie van toelichting, 104. Zie hierover in het algemeen ERNAULT, J., o.c., nrs. 467 e.v.; DUBUISSON, B., l.c., 11121.

stemming, worden rechtsgeldig betaald aan de uit de echt gescheiden echtgenoot die als begunstigde is aangewezen, tenzij de echtgenoten anders hebben bedongen in de echtscheidingsconvenant en daarvan aan de verzekeraar kennis hebben gegeven (artikel 134). Vanzelfsprekend is artikel 299 B.W. in dit geval niet toepasselijk.

C. Scheiding van tafel en bed (artikel 135)

216. Bij scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten zijn mutatis mutandis de regels van toepassing die de verzekeringssituatie bij een echtscheiding op grond van bepaalde feiten beheersen (artikelen 129 en 130) (artikel 135, § 1).

Hetzelfde doet zich voor in geval van een scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming. Alsdan zijn de artikelen 132 tot en met 134 van overeenkomstige toepassing (artikel 135, § 2).

HOOFDSTUK III

PERSOONSVERZEKERINGSOVEREENKOMSTEN ANDERE DAN LEVENSVZERKERINGSOVEREENKOMSTEN

217. In hoofdstuk III worden de persoonsverzekeringsovereenkomsten andere dan levensverzekeringsovereenkomsten behandeld. Zoals reeds is onderstreept, gaat het hier om persoonsverzekeringen waarbij het zich voordoen van het verzekerd voorval niet uitsluitend afhangt van de menselijke levensduur. Gedacht wordt bijvoorbeeld aan de bruidsschats- en geboorteverzekeringen (cf. artikel 2, 2°, K.B. van 5 juli 1985) en de ziekte- en ongevalsverzekeringen, inzonderheid de collectieve ongevalsverzekeringen.

Aard van de dekking (artikelen 136 en 137)

218. In tegenstelling tot de eigenlijke levensverzekeringen, die uitsluitend verzekeringen zijn tot uitkering van een vast bedrag, kunnen deze andere persoonsverzekeringen zowel forfaitair van aard zijn als verzekeringen tot vergoeding van schade. Artikel 136 laat de partijen in dezen vrij de aard van de dekking te bedingen.

Bedingen de partijen dat de persoonsverzekeringsovereenkomst strekt tot vergoeding van de schade, dan zijn de bepalingen betreffende de schadeverzekeringen van toepassing (titel II).

Strekt de persoonsverzekeringsovereenkomst tot uitkering van een vast bedrag, dan zal ingevolge artikel 137, de Koning bepalen in hoeverre en volgens welke regels de bepalingen betreffende de levensverzekeringsovereenkomsten van toepassing zullen zijn op deze andere persoonsverzekeringen.

In de kamercommissie werd door de minister verduidelijkt dat deze bevoegdheid van de Koning in feite residuair is en in verband met de specificiteit van deze verzekeringen geanalyseerd moet worden²⁵⁶. Alzo werd er bijvoorbeeld op gewezen dat, met betrekking tot de bruidsschats- en geboorteverzekering, artikel 101 betreffende de uitgesloten risico's

niet van toepassing zal zijn en dat de bestaans- en uitoefeningsvoorwaarden van het recht van afkoop en reductie specifiek geregeld zullen moeten worden. Verder zal de eigen aard van de ongevals- en ziekteverzekering met zich meebrengen dat de artikelen 98, 100 en 101 niet van toepassing zijn en dat op de ongevalsverzekering artikel 99 niet toepasselijk is.

Resumerend kan alzo gesteld worden dat de bepalingen inzake de levensverzekeringsovereenkomsten slechts toepasselijk zullen zijn op de andere persoonsverzekeringen tot uitkering van een vast bedrag in de mate waarin de genoemde bepalingen stroken met de economie van deze andere persoonsverzekeringen.

Keuze van de arts (artikel 138)

219. Artikel 138 waarborgt aan de verzekerde de vrije keuze van de behandelende arts. De verzekeraar kan aan de verzekerde geen keuze van de behandelende arts opleggen, noch de uitvoering van zijn prestaties ondergeschikt maken aan de voorwaarde dat de verzekerde zich onderwerpt aan een behandeling door een door de verzekeraar gekozen arts. De arts die belast wordt met de expertise of met een controleopdracht kan wel door de verzekeraar gekozen worden²⁵⁷.

Op dit stuk heeft de wetgever in wezen het principe gehuldigd dat reeds was neergelegd in artikel 74, a, van de wet van 9 augustus 1963.

TITEL IV

SLOTBEPALINGEN

Strafbepalingen (artikel 139)

220. Bij de bespreking van de artikelen 43 (oververzekering te kwader trouw), 51 (indemniteitsprincipe bij schadeverzekeringen) en 96 (verzekering van zeer jonge kinderen), werd er reeds op gewezen dat overtreding van deze bepalingen wordt gestraft met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met een geldboete van duizend tot tienduizend frank of met een van die straffen alleen. Deze straf treft diegenen die als verzekeraar of als lasthebber van een verzekeraar dergelijke nietige overeenkomsten sluiten of pogen te sluiten (artikel 139, § 1, 1°) alsook hen die als agent, makelaar of tussenpersoon bij het sluiten van zulke overeenkomsten bemiddelen (artikel 139, § 1, 2°).

Opgemerkt zij nog dat alle bepalingen van boek I Sw., met inbegrip van hoofdstuk VII (betreffende de deelneming) en artikel 85 (in verband met de verzachtende omstandigheden), van toepassing zijn op deze misdrijven (artikel 139, § 2) en dat de ondernemingen burgerrechtelijk aansprakelijk zijn voor de geldboeten waartoe hun bestuurders, directeurs, zaakvoerders of lasthebbers veroordeeld zijn (artikel 139, § 3).

²⁵⁶ Verslag, 82.

²⁵⁷ Memorie van toelichting, 108.

221. Krachtens artikel 140 komt het toezicht op de naleving van de bepalingen van deze wet en haar uitvoeringsbesluiten toe aan de Controledienst voor de Verzekeringen, ingesteld door de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen, als gewijzigd door de wet van 19 juli 1991.

Deze opdracht houdt een uitbreiding in van de aan de Controledienst voor de Verzekeringen opgedragen taken bepaald in artikel 29 van de wet van 9 juli 1975.

222. Oorspronkelijk was in artikel 140 een verregaande bevoegdheidsdelegatie aan de Koning toegekend om de bepalingen van de wet op te heffen, aan te vullen, te wijzigen of te vervangen om alzo de overeenstemming met de EG-verordeningen en richtlijnen te bevorderen. In de kamercommissie werden hiertegen echter «bedenkingen» geformuleerd en de minister drong niet verder aan.

Uitvoeringsbesluiten (artikel 141)

223. De koninklijke besluiten ter uitvoering van de wet worden genomen op gezamenlijke voordracht van de minister van Justitie en van de minister van Economische Zaken.

De uitvoeringsbesluiten met betrekking tot de artikelen 8 (bedrog en schuld), 44 (onderverzekering en evenredigheidsregel), 96 (verzekering van zeer jonge kinderen), 104 (niet-betaling van de levensverzekeringspremie), 114 tot 116 (afkoop en reductie, opnieuw in werking stellen van de overeenkomst en recht van voorschot) en 137 (verzekeringen tot uitkering van een vast bedrag) kunnen evenwel genomen worden op voordracht van de minister van Economische zaken

Wijzigings- en opheffingsbepalingen (artikelen 142 t.e.m. 147)

224. De nieuwe wet heeft in de artikelen 142 tot en met 146 een aantal wettelijke bepalingen gewijzigd.

Alzo is artikel 3 van titel X van boek I van het Wetboek van Koophandel aangevuld (artikel 142). De wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen in het algemeen is dus niet volledig opgeheven. Zij is alleen niet meer van toepassing op die verzekeringsovereenkomsten die niet onder de nieuwe wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomsten vallen. Zodoende zijn de artikelen 33 tot 43 uitdrukkelijk opgeheven (hoofdstukken betreffende de brandverzekering, de oogstverzekering en de levensverzekering) (artikel 147, 1°). Ze blijft echter van toepassing op de verzekeringen die niet binnen het toepassingsgebied van deze wet vallen (bijvoorbeeld de zeeverzekering)²⁵⁸.

225. Artikel 191 van titel VI van boek II van het Wetboek van Koophandel handelend over de zeeverzekering, bepaalt voortaan in fine dat de wet van 25 juni 1992 van toepassing is in de mate waarin het persoonsverzekeringen betreft (artikel 143). Een zelfde bepaling beheerst ook de persoonsverzekering gesloten in het kader van een binnenscheepvaartverzekering (artikel 276 in fine) (artikel 144).

226. Artikel 10 Hypotheekwet van 16 december 1851 werd door de interpretatieve wet van 19 februari 1990 gewijzigd. Artikel 10 is thans volledig vervangen door de be-

paling dat «onder voorbehoud van artikel 58 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomsten, elke vergoeding die door derden verschuldigd is wegens het tenietgaan, de beschadiging of het waardeverlies van het met voorrecht of hypotheek bezwaarde goed, wordt aangewend voor de betaling van de bevoorrechte of hypothecaire schuldvorderingen, ieder volgens haar rang, indien de derden de vergoeding niet gebruiken voor de herstelling van dit goed».

Artikel 10, eerste lid, Hypotheekwet van 1851 is inhoudelijk volledig overgenomen in artikel 58 van de wet van 25 juni 1992. Het nieuwe artikel 10 Hypotheekwet, als gewijzigd door de wet van 25 juni 1992, behandelt voortaan nog alleen de vergoedingen die door derden verschuldigd zijn, ongeacht de vraag of het hier gaat om verzekeringsvergoedingen (artikel 145).

227. Of onderlinge verzekeringsverenigingen rechtspersoonlijkheid bezaten werd in het verleden wel eens verschillend beoordeeld. Voortaan bestaat hierover geen twijfel meer. Onderlinge verzekeringsverenigingen hebben rechtspersoonlijkheid en deze wordt verkregen vanaf de dag waarop hun statuten worden bekendgemaakt op de wijze beschreven in artikel 11 van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen (artikel 146).

228. Verder is de wet van 26 december 1906 opgeheven, alsook het reeds hierboven vermelde artikel 20, 9°, van de Hypotheekwet van 16 december 1851, ingevoegd bij de wet van 24 mei 1937 (artikel 147, 2° en 3°).

Overgangsbepalingen (artikel 148)

229. Op de verzekeringsovereenkomsten die zijn aangegaan vóór haar inwerkingtreding, is de nieuwe wet van toepassing vanaf de dag waarop deze verzekeringsovereenkomsten worden gewijzigd, vernieuwd, verlengd of omgezet (artikel 148, § 1). Wat de wetgever juist bedoeld heeft met het onderscheid tussen een wijziging van de overeenkomst en een omzetting ervan (modification – transformation) is niet duidelijk.

Komt geen wijziging, vernieuwing, verlenging of omzetting tot stand vóór 1 september 1994, dan is de nieuwe wet in elk geval op de lopende verzekeringsovereenkomst van toepassing (artikel 148, § 2).

230. Met betrekking tot de lopende levensverzekeringsovereenkomsten is de nieuwe wet vanaf haar inwerkingtreding van toepassing (artikel 148, § 3).

231. De bepalingen opgenomen in artikel 30 (duurtijd van de overeenkomst) worden vanaf hun inwerkingtreding toegepast op de bestaande overeenkomsten. Wijzigingen die voortvloeien uit de aanpassingen van de bestaande overeenkomsten aan deze wet, kunnen de opzegging van de overeenkomst niet rechtvaardigen (artikel 148, § 4).

Inwerkingtreding (artikel 149)

232. De Koning bepaalt voor elk artikel de dag te bepalen waarop het in werking treedt (artikel 149). De inwerkingtreding van de wet zal immers belangrijke uitvoeringsmaatregelen vergen.

²⁵⁸ Memorie van toelichting, 110.

233. Bij K.B. van 24 augustus 1992²⁵⁹ is de inwerkingtreding van de nieuwe Verzekeringswet geregeld.

Hierbij zijn een groot aantal bepalingen onmiddellijk in werking getreden (d.w.z. op 21 september 1992, zijnde tien dagen na publikatie van het K.B.). Het gaat hier om de artikelen 1 tot 3, 5 tot 7, 8 lid 1 en 3, 9, 10, §§ 1 en 3, 11 tot 14, 18 tot 27, 29, § 1, lid 1, 32 tot 43, 45 tot 51, 53, 58 tot 64, 66, 67, §§ 1 en 4, 68 en 69, 77, 79 tot 85, 89 tot 95, 97 en 98, 100, 101, § 2, 102 en 103, 105 tot 113, 117 tot 136, 138 tot 141, 143 tot 145, 148 en 149.

Deze artikelen dienen derhalve te worden nageleefd bij het tot stand komen van nieuwe verzekeringscontracten, in geval van wijziging, vernieuwing, verlenging of omzetting van bestaande overeenkomsten (artikel 148, § 1) en bij de bestaande levensverzekeringsovereenkomsten (artikel 148, § 3).

Voor een aantal andere artikelen zijn specifieke uitvoeringsbesluiten noodzakelijk. Zij treden in werking op de datum bepaald in het desbetreffende uitvoeringsbesluit, maar wel ten laatste op 1 januari 1993. Inzonderheid gaat het hier om de artikelen 30, 31, 44, 52, 67, §§ 2 en 3, 70 tot 76, 96, 99, 104, 114 tot 116 en 137.

Ten slotte treden de overige bepalingen van de nieuwe Verzekeringswet in werking op 1 januari 1993, met uitzondering van artikel 142, dat in werking zal treden al naar gelang de bepalingen van de wet van 25 juni 1992 in werking treden.

Op deze wijze zal de nieuwe Verzekeringswet ten laatste op 1 januari 1993 volledig van kracht zijn op de nieuwe verzekeringsovereenkomsten en in de gevallen bedoeld in artikel 148, §§ 1, 3 en 4.

234. Het spreekt voor zich dat de verzekeringsondernemingen onmogelijk de tekst van al hun verzekeringspolissen en andere documenten aan de nieuwe wet kunnen aanpassen vanaf de dag zelf van haar inwerkingtreding. Bovendien zullen polissen ingevolge de trapsgewijze inwerkingtreding verschillende malen moeten worden aangepast. Om aan dit probleem tegemoet te komen werd bij K.B. van 25 augustus 1992²⁶⁰ bepaald dat de verzekeringsondernemingen pas ten laatste op 1 juli 1993 of op de datum waarop de wet op hen van toepassing wordt indien die datum na 1 juli 1993 valt,

tot de formele aanpassing van hun verzekeringsovereenkomsten en andere verzekeringsdocumenten dienen over te gaan. Tot op die datum moeten de bestaande en de nieuwe verzekeringsovereenkomsten naar de vorm dus niet overeenstemmen met de bepalingen van de nieuwe Verzekeringswet. Opgemerkt zij wel dat deze procedure vanzelfsprekend géén gevolgen heeft voor de inwerkingtreding van de wet zelf: die bepalingen zullen onverkort van toepassing zijn, ook al is de polis nog niet formeel aangepast.

Om tot een zekere uniformering te komen en de maatschappijen te helpen, heeft de Commissie voor Juridische Studies van de BVVO reeds een inlegblad uitgewerkt om zowel bij de nieuwe als de lopende BOAR-verzekeringspolissen te voegen²⁶¹.

Samengevat kan aldus gesteld worden dat de nieuwe Verzekeringswet van kracht is volgens de modaliteiten bepaald in het K.B. van 24 augustus 1992 (de trapsgewijze inwerkingtreding):

- op alle nieuwe verzekeringscontracten;
- op alle bestaande verzekeringscontracten vanaf hun wijziging, vernieuwing, verlenging of omzetting, met dien verstande dat artikel 30 (duur van de verplichtingen) onmiddellijk van toepassing is;
- op alle bestaande levensverzekeringsovereenkomsten;
- op alle bestaande verzekeringscontracten die niet zijn gewijzigd, vernieuwd, verlengd of omgezet vóór 1 september 1994.

Alle nieuwe, gewijzigde, vernieuwde, verlengde of omgezette overeenkomsten moeten tegen uiterlijk 1 juli 1993 formeel worden aangepast.

235. Naast maatregelen ter uitvoering van de wet zullen echter ook een aantal koninklijke besluiten moeten worden omgewerkt. Ten gevolge van het uitblijven van een wet die de verzekeringsovereenkomsten nader reglementeerde, had de uitvoerende macht voor bepaalde overeenkomsten immers reeds koninklijke besluiten genomen op grond van artikel 19, § 1, van de Controlewet (voor een overzicht van deze K.B.'s zie nr. 21). Hoewel een groot aantal van deze bepalingen vrijwel ongewijzigd door de nieuwe wet zijn overgenomen, zijn er daarnaast echter ook een aantal bepalingen die in tegenspraak zijn met de tekst van de wet. Vandaar dat een aantal van de vroegere K.B.'s aangepast zullen moeten worden.

Prof. mr. Luc SCHUERMANS

²⁵⁹ Koninklijk besluit tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *B.S.*, 11 september 1992, 19796.

²⁶⁰ Koninklijk besluit betreffende de aanpassing van de verzekeringsovereenkomsten en andere verzekeringsdocumenten aan de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *B.S.*, 11 september 1992, 19797.

²⁶¹ Bekend als DOC/ASS/ALG/92-97.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 19 MAART 1992

Voorzitter-rapporteur: de h. Sace

Openbaar-ministerie: de h. Piret

Advocaten: mrs. Simont en Kirkpatrick

Overeenkomst – Contractuele aansprakelijkheid – Schadevergoeding – Wederzijdse tekortkomingen

De omstandigheid dat beide partijen in een wederkerige overeenkomst hun verbintenissen niet zijn nagekomen, heft hun contractuele aansprakelijkheid niet op. Op grond hiervan kunnen zij naar evenredigheid van hun aandeel in die aansprakelijkheid veroordeeld worden tot vergoeding aan de andere partij van de schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is van hun tekortkomingen.

M. t/ L.

Gelet op het bestreden arrest, op 9 mei 1990 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

...

Overwegende dat het arrest erop wijst dat de verbreking van het contract op 6 oktober 1979 te wijten is aan de wederkerige en gezamenlijke fouten van beide partijen, aan de fout van eiseres, die verzuimd heeft nauwkeurig en schriftelijk haar architect op de hoogte te brengen van de som die niet mocht worden overschreden, en die deze nalatigheid alleen maar aan zichzelf te verwijten heeft, aan de fout van verweerder, die uit onachtzaamheid nagelaten heeft reeds bij de aanvang van zijn opdracht navraag te doen naar de financiële toestand van zijn klant; dat het hof van beroep daaruit de conclusies trok die, naar zijn oordeel, onafwendbaar waren, namelijk, enerzijds, dat eiseres zich niet kon beroepen op een gebrek in de toestemming op grond van artikel 1110 van het Burgerlijk Wetboek, en dat zij instond voor haar eigen nalatigheid, en, anderzijds, dat verweerder alleen maar moest worden betaald voor de prestaties die hij vóór de verbreking had verricht, zonder enige aanspraak op vergoeding, voor het na die verbreking uitgevoerde werk;

Overwegende dat de omstandigheid dat beide partijen in een wederkerige overeenkomst hun verbintenissen niet zijn nagekomen, hun contractuele aansprakelijkheid niet opheft en evenmin hun gehoudenheid, naar evenredigheid van hun aandeel in die aansprakelijkheid, tot vergoeding aan de andere partij van de schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is van hun tekortkomingen;

Overwegende dat het hof van beroep, zoals uit het voorgaande blijkt, in feite en gelet op de aan ieder van beide partijen verweten fouten heeft geoordeeld welke de onmiddellijke en rechtstreekse gevolgen waren van die tekortkomingen; dat het dus de artikelen 1147 tot 1151 van het Burgerlijk Wetboek niet heeft geschonden;

Overwegende voor het overige dat het hof van beroep, na te hebben geoordeeld dat verweerder wegens zijn fout slechts recht op honorarium had voor de tot de datum van de verbreking van het contract verrichte prestaties, die wetsbepalingen al evenmin schendt, in zoverre het met de eerste rechter dat honorarium berekent op basis van het bestek van 12 september 1979, waarvan het vaststelt dat het kon dienen voor de vaststelling van een voldoende vergoeding voor de hierboven bedoelde prestaties;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

...

NOOT – Zie Cass., 9 mei 1986, *R.W.*, 1986-87, 2699.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 26 SEPTEMBER 1992

Voorzitter: de h. Stranard

Raadsheer-rapporteur: de h. Ghislain

Openbaar ministerie: mevr. Liekendaal

Advocaat: mr. Demol

Strafvordering – Verzoek tot heropening van het debat – Taak van de rechter

In strafzaken beoordeelt de rechter bij wie de zaak aanhangig is, op onaantastbare wijze de opportuniteit van het verzoek tot heropening van het debat. De beslissing dienaangaande moet evenwel blijken uit zijn vonnis.

G. t/ D.

Gelet op het bestreden vonnis, op 17 maart 1992 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Namen;

A. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering:

Over de middelen, door eiser aangevoerd in de memorie waarvan een eensluidend verklaard afschrift aan dit arrest is gehecht:

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat op de terechtzitting van de correctionele rechtbank van 18 februari 1992 de debatten voor gesloten zijn verklaard en de dag voor uitspraak van het vonnis is vastgesteld op 17 maart 1992; dat op 16 maart 1992 bij de appelrechters een verzoek tot heropening van de debatten is ingediend waaraan een stuk ter staving van dat verzoek was gehecht;

Overwegende dat in strafzaken de rechter bij wie de zaak aanhangig is op onaantastbare wijze de opportuniteit van het verzoek tot heropening van de debatten beoordeelt; dat de beslissing dienaangaande evenwel moet blijken uit zijn vonnis;

Overwegende dat te dezen uit de beslissing volgens welke de correctionele rechtbank «alle na de sluiting van de de-

batten neergelegde stukken» weert niet blijkt dat zij uitspraak heeft gedaan over eisers verzoek tot heropening van de debatten;

Overwegende dat bijgevolg het recht van verdediging is geschonden;

Dat, in zoverre, de door eiser aangevoerde grieven gegrond zijn;

...

NOOT – De heropening van de debatten

1. Reeds eerder besliste het Hof van Cassatie dat, als de zaak eenmaal in beraad is genomen, de strafrechter vrijelijk beslist over de heropening van de debatten. Deze beslissing hoeft niet met redenen te worden omkleed, maar als hij de afwijzing motiveert, mag hij geen redenen aanhalen die in strijd zijn met de algemene rechtsbeginselen of de weigering baseren op gronden die geen steun vinden in enige wettelijke bepaling.

2. Immers, mocht de rechter weigeren de debatten te heropenen omdat het verzoekschrift niet ter griffie werd gedeponeerd, de verdachte het niet persoonlijk had ondertekend, of geen afschrift van het verzoekschrift werd bezorgd aan het openbaar ministerie dan wel aan de andere partijen, dan is een dergelijke afwijzing wel aanvechtbaar.

3. Uit het vonnis zelf moet uiteraard blijken dat het verzoek tot heropening der debatten wordt afgewezen. De rechter kan niet volstaan met «alle na de sluiting van de debatten neergelegde stukken» te weren. Zo'n verzoek vereist een uitdrukkelijke stellingname van de strafrechter.

4. Deze jurisprudentiële benadering van het probleem, hoe logisch en bevredigend ook, lost niet alle moeilijkheden op die voortspruiten uit de afwezigheid van wettelijke vormen.

Nu er geen voorgeschreven vorm bestaat om een verzoekschrift tot heropening van de debatten in te dienen, kan ook moeilijk worden nagegaan wanneer het verzoek aan de strafrechter is voorgelegd. De stempel van de ontvangst ter griffie levert nog geen bewijs dat de strafrechter kennis heeft gekregen van het verzoekschrift vóór de uitspraak van het vonnis.

Formalisme is niet alleen een hinder, maar ook een bescherming voor rechtzoekenden!

A. Vandeplass

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 9 OKTOBER 1992

Voorzitter : mevr. Baeté-Swinen

Rapporteur : de h. Forrier

Openbaar ministerie : de h. du Jardin

Advocaat : mr. Houtekier

Advocaat – Honorarium – Vermindering door raad van de Orde – Aard van de maatregel

De beslissing waarbij de raad van de Orde krachtens art. 459, tweede lid, Ger.W. het honorarium van de advocaat vermindert en de teruggave beveelt zonder een tuchtsraf op te leggen, is geen

beslissing in tuchtzaken waartegen krachtens art. 468 hoger beroep kan worden ingesteld.

P. t/ Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen

Gelet op de beslissing, op 9 september 1991 door de Tucht-raad van Beroep van de balies van het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel : schending van de artikelen 6, 1°, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, gesloten te Rome op 4 november 1950, goedgekeurd bij de wet van 13 mei 1955, 2, 3°, litterae a en b, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, gesloten te New York op 16 december 1966, goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, 6, 6bis, 92, 107ter, § 2, 2°, van de Grondwet, 459, tweede lid, 468, van het Gerechdelijk Wetboek, 1, 2°, 26, § 1, 3°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, en van de algemene rechtsbeginselen van de dubbele graad van rechtsmacht en de eerbiediging van het recht van verdediging,

doordat de tuchtraad van beroep oordelend over het hoger beroep dat eiser ingesteld heeft tegen de beslissing van 20 maart 1991 van de Raad van de Orde bij de balie te Turnhout, waarbij wordt vastgesteld dat er geen rechtsmiddel van verzet openstaat tegen de aangevochten taxatiebeslissing van de Raad van de Orde van 8 november 1990, genomen ingevolge artikel 459, tweede lid, van het Gerechdelijk Wetboek, zich zonder bevoegdheid verklaart op de volgende gronden : dat de tuchtraden van beroep geen andere bevoegdheid bezitten dan hun door de wet is toegekend ; dat een beslissing van een raad van de Orde die vaststelt dat er geen rechtsmiddel van verzet openstaat tegen een vorige beslissing van deze raad waardoor met toepassing van artikel 459, tweede lid, van het Gerechdelijk Wetboek een begroting van honoraria werd verminderd en een teruggave werd bevolen, geen beslissing is in tuchtzaken in de zin van artikel 468 van het Gerechdelijk Wetboek waartegen de betrokken advocaat of de procureur-generaal hoger beroep kan instellen, noch een beslissing waartegen op grond van een andere wetbepaling hoger beroep bij de tuchtraad van beroep openstaat ; dat derhalve de tuchtraad van beroep zonder bevoegdheid is in dezen,

terwijl, eerste onderdeel, de sententie van 20 maart 1991 van de Raad van de Orde der Advocaten te Turnhout, waarbij beslist werd dat er voor eiser geen rechtsmiddel van verzet openstaat tegen de vorige beslissing van 8 november 1990 van dezelfde raad, waarbij deze op grond van artikel 459, tweede lid, Ger.W., een begroting van honorarium van eiser deed en een teruggave beval, wel vatbaar is voor hoger beroep bij de tuchtraad van beroep ; immers het principe van de dubbele rechtsgraad en de eerbiediging van het recht van verdediging zulks vereisen en de artikelen 459, tweede lid, en 468 Ger.W. daaraan niet in de weg staan (schending van de algemene rechtsbeginselen van de dubbele rechtsgraad en van de eerbiediging van het recht van verdediging, 459, tweede lid, 468, Ger.W.); eiser anders in alle geval geen effectief rechtsmiddel heeft voor een onafhankelijke en onpartijdige rechter, in een eerlijke en openbare behandeling, tegen de beslissingen, waarbij zijn burgerlijke rechten in het gedrang komen (schending van de artt. 6, 1°, van het Euro-

pees Verdrag van 4 november 1950, 2, 3°, litterae a en b, van het Internationaal Verdrag van 16 december 1966);

tweede onderdeel, het feit dat er geen rechtsmiddel openstaat voor de tuchtraad in beroep, noch voor een ander gerecht, tegen de beroepen sententie, die reeds beslist dat er geen rechtsmiddel van verzet is voor eiser tegen de oorspronkelijke beslissing, waarbij zijn honorarium verminderd werd en de teruggave werd bevolen, een miskenning is van de gelijkheid der burgers en een discriminatie tegen eiser is, die als advocaat geen effectief rechtsmiddel heeft voor een onafhankelijke rechter tegen een beslissing van de raad van de Orde, buiten zijn aanwezigheid genomen, die hem treft in zijn burgerlijke rechten (schending van de artt. 6, 6bis, van de Grondwet, 6, lid 1, van het Europees Verdrag van 4 november 1950, 2, 3°, litterae a en b, van het Internationaal Verdrag van 16 december 1966); geschillen over burgerlijke rechten daarbij bij uitsluiting tot de bevoegdheid behoren van de judiciale rechtbanken (schending van art. 92 van de Grondwet); dientengevolge de bepalingen, waarop de bestreden beslissing steunt, ongrondwettig zijn en indruisen tegen de Europese Conventie van 4 november 1950, en tegen het Internationaal Verdrag van 16 december 1966, zodat desaanvaande een prejudiciële vraag gesteld dient te worden aan het Arbitragehof (schending van de artt. 107ter, § 2, 2°, van de Grondwet, 1, 2°, 26, § 1, 3°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989):

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat een algemeen rechtsbeginsel van «de dubbele rechtsgraad» niet bestaat ;

Overwegende dat het recht van verdediging als zodanig niet het vereiste van twee instanties stelt ;

Overwegende dat artikel 6, lid 1, van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en artikel 2, lid 3, a en b, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, het vereiste van een tweede instantie niet stellen ;

Overwegende dat ingevolge artikel 459, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek de raad van de Orde der advocaten de begroting van een ereloon dat niet met een billijke gematigdheid is vastgesteld, vermindert met inachtneming onder meer van de belangrijkheid van de zaak en de aard van het werk, onder voorbehoud van teruggave die hij beveelt en van de tuchtstraffen die hij oplegt, indien daartoe grond bestaat, een en ander onverminderd het recht van de partij om zich tot het gerecht te wenden indien de zaak niet aan een scheidsrecht is onderworpen ;

Dat daaruit volgt dat de advocaat het recht heeft om zich tot het gerecht te wenden ;

Overwegende dat de beslissing waarbij de raad van de Orde krachtens artikel 459, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek het ereloon van de advocaat vermindert en de teruggave beveelt, zonder een tuchtstraf op te leggen, geen beslissing in tuchtzaken is waartegen krachtens artikel 468 van het Gerechtelijk Wetboek hoger beroep kan worden ingesteld ;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat het onderdeel niet aangeeft waarin de artikelen 107ter, § 2, 2°, van de Grondwet, en 1, 2°, en 26, § 1, 3°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 zouden zijn geschonden ;

Dat het onderdeel in zoverre niet ontvankelijk is ;

Overwegende dat het onderdeel, in zoverre het een schending aanvoert van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, 6.1 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en 2.3, a en b, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, volledig steunt op de onderstelling dat artikel 459 van het Gerechtelijk Wetboek eiser het recht ontzegt het geschil voor het gerecht te brengen ;

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste onderdeel volgt dat artikel 459 van het Gerechtelijk Wetboek eiser niet het recht ontzegt om zich tot het gerecht te wenden ;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen ;

Overwegende dat uit het antwoord op dit onderdeel blijkt dat de voorziening moet worden verworpen om redenen die ontleend zijn aan normen die zelf niet het onderwerp uitmaken van het verzoek tot het stellen van een prejudiciële vraag aan het Arbitragehof ; dat deze vraag derhalve niet hoeft te worden gesteld ;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

7e KAMER – 7 JUNI 1989

Voorzitter : de h. Degraeve

Raadsheren : de hh. Delbeke en Verhaegen

Advocaten : mrs. De Hauw loco Vander Schelden en Van Hecke

Agentuur – Exclusief verkooprecht – Verkoop door de principaal zelf

Als een zelfstandige handelsagent voor een bepaald gebied een exclusief verkooprecht toegewezen kreeg, betekent dit niet dat het recht van de principaal om zelf te verkopen ingekort wordt. De principaal moet enkel te goeder trouw het werk en de inspanningen van de agent vergelden, wat o.m. betekent dat deze recht heeft op de overeengekomen provisie zodra vaststaat dat hij de klant heeft bewerkt of tot kopen aangezet.

B.V.B.A. W. t/ S.

Het geschil betreft het recht op commissie van geïntimeerde als zelfstandige verkoopagent die een exclusiviteit inroept omtrent verkopen buiten zijn toedoen, rechtstreeks door de tussenkomst van appellante, tot stand gekomen.

Het bedrag van 80.013 fr. commissie (8%) op een verkoopcijfer van 1.000.153 fr. wordt als dusdanig niet betwist.

Artikel 2 van de overeenkomst van 13 augustus 1984, genoemd «Contract van zelfstandig agent», luidt : «De constructeur verleent de verkoop van veranda's, afdaken en zwembadoverdekkingen bestaande uit een aluminiumstructuur onder de naam «W. Veranda» ten exclusieven titel aan de heer Gustaaf S. voor het grondgebied Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg. – Dit met afsluitings- en incassobevoegdheid met het oog op de verkoop van de produkten van de constructeur».

Appellante stelt dat de exclusiviteit enkel meebracht dat zij er zich toe verbond geen andere handelsagenten aan te stellen voor de aan geïntimeerde toevertrouwde gebieden en

dat de handelsagent, behoudens afwijkend beding, geen recht op commissieloon heeft voor de zaken die rechtstreeks door de principaal afgehandeld worden.

Het staat allereerst vast dat geïntimeerde handelsagent was van appellante: het contract werd wel degelijk gesloten op firmapapier van appellante en Luc W. tekende met de vermelding «zaakvoerder».

Geïntimeerde is handelsagent: hij is een tussenpersoon die, staande in een vaste maar zelfstandige betrekking met de principaal, clientèle opspoort en aanbrengt en/of met de clientèle in naam van de principaal overeenkomsten sluit.

Hij blijft vrij voor andere principalen te werken en zijn statuut is niet te verwarren en nog veel minder gelijk te stellen met dat van een concessiehouder van alleenverkoop (cf. Fredericq, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, uitg. 1976, I, nrs. 256 e.v.).

Een principaal kan in de regel verschillende agenten aanwijzen voor één zelfde gebied. In het onderhavige geval heeft geïntimeerde een aantal provincies exclusief toegewezen gekregen, wat betekent dat er naast hem geen andere agenten konden worden aangesteld. («ten exclusieven titel aan de heer S.»). Zulks betekent evenwel niet dat appellantes recht om zelf te verkopen ingekort wordt. Zij moet enkel te goeder trouw het werk en de inspanningen van de agent vergelden, hetgeen o.m. betekent dat deze recht heeft op commissie zodra vaststaat dat hij de klant heeft bewerkt of tot kopen aangezet.

In het onderhavige geval staat vast dat de verkopen waarop geïntimeerde commissieloon aanrekent, in gene mate door zijn toedoen doch daarentegen door appellante zelf werden verwezenlijkt.

Appellante heeft zich verbonden commissies uit te betalen (commissies gedekt door voorschotten). Het betreft gerealiseerde verkopen waaromtrent de commissie tweemaal per maand getotaliseerd en uitbetaald werd. Hoewel de overeenkomst van 13 augustus 1984 pas in april 1985 beëindigd werd, blijkt op geen enkel ogenblik door geïntimeerde aanspraak te zijn gemaakt geweest op commissie van rechtstreekse verkopen door appellante, zodat geïntimeerde evenmin omtrent de uitvoeringswijze der overeenkomst enig argument kan putten.

Mocht de overeenkomst trouwens onduidelijk zijn, quod non, dan nog zou aanvaard moeten worden dat zij uitgelegd moet worden ten voordele van hem die zich verbonden heeft commissie te betalen (art. 1162 B.W.).

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 30 OKTOBER 1992

Voorzitter: de h. Vandeplass

Raadsheren: de hh. Michiels en Peeters

Openbaar ministerie: mevr. Van Leuven

Advocaten: mrs. Marinower en De Man

Voorlopige hechtenis – Onmiddellijke aanhouding – Nieuwe stukken

De beslissing over de onmiddellijke aanhouding, die slechts na de uitspraak van de veroordeling wordt genomen, is volkomen onafhankelijk van de uitspraak van de straf. Bijgevolg heeft

het openbaar ministerie, bij de behandeling van de vordering tot onmiddellijke aanhouding, het recht nieuwe stukken in verband met de vordering neer te leggen en mag het strafgerecht daarvan kennis nemen, zelfs bij verstek van de veroordeelde.

H.

Overwegende dat Yves H. op 27 oktober 1992 een verzoekschrift tot voorlopige invrijheidstelling heeft neergelegd ter griffie van het hof van beroep; dat hij, bij vonnis van 25 juni 1992 van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen, op tegenspraak werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 42 maanden en zijn onmiddellijke aanhouding werd bevolen;

Overwegende dat de beklaagde op 9 juli 1992 hoger beroep heeft ingesteld tegen zijn veroordeling door de correctionele rechtbank;

Overwegende dat de beklaagde werd veroordeeld wegens valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken, oplichting en diefstal, wanbedrijven, en de eerste rechter zelfs heeft vastgesteld dat er bewijzen van schuld waren, daar hij een veroordeling van 42 maanden heeft uitgesproken;

Overwegende dat de beklaagde in België geen woon- of verblijfplaats heeft, doch slechts ter terechtzitting een woonplaats heeft gekozen bij zijn moeder; dat hij in België geen gezin heeft gesticht, maar in Spanje samenleeft met een vriendin; dat hij bijgevolg in België geen sociale binding heeft en hij ook in België geen werk heeft;

Overwegende dat de beklaagde verklaard heeft dat hij in Spanje is ingeschreven in de bevolkingsregisters, dat hij daar werk zoekt en er sedert vier jaar ook verblijft, dat hij in Spanje ook een vriendenkring heeft en dat alles erop wijst dat hij zich ook definitief in Spanje zal vestigen.

Overwegende dat de beklaagde in België nog zeer belangrijke schulden heeft en ook hij beseffen kan dat zijn schuldeisers hem zullen achtervolgen om de vereffening van deze schulden te verkrijgen;

Overwegende dat er dan ook redenen zijn om aan te nemen dat de beklaagde zich zal onttrekken aan de uitvoering van de opgelegde straf, zodra hij in vrijheid wordt gesteld;

Overwegende dat de beklaagde gewaagt van een «ongerijmdheid» tussen het vonnis op tegenspraak en het bevel tot onmiddellijke aanhouding dat bij verstek werd verleend; dat er hoegenaamd geen contradictie is tussen een vonnis op tegenspraak en een bevel tot aanhouding bij verstek als de betrokkene niet aanwezig is bij de uitspraak van het vonnis; dat trouwens de aanwezigheid van een beklaagde ter terechtzitting geen vrijgeleide is om niet te worden veroordeeld met onmiddellijke aanhouding; dat de strafrechter slechts rekening dient te houden met de aard van de feiten, de ernstige aanwijzingen van schuld en de feitelijke omstandigheden van de zaak en die welke eigen zijn aan de persoonlijkheid van de beklaagde;

Overwegende dat de eerste rechter terecht heeft geoordeeld dat het een geval betrof van volstreekte noodzakelijkheid voor de openbare veiligheid, dat trouwens aangenomen is dat de beklaagde zich aan de uitvoering van de straf zou onttrekken;

Overwegende dat de strafrechter een beklaagde die zich in vrijheid bevindt, niet kan dwingen aanwezig te zijn bij de uitspraak van zijn vonnis; dat de beklaagde en zijn raadslieden vrijelijk de noodzakelijkheid van de aanwezigheid van

hun cliënt bij de uitspraak beoordelen en het advies van de strafrechter in dit verband — mocht het bewijs van zulk een advies geleverd zijn — irrelevant is;

Overwegende dat de beslissing over de onmiddellijke aanhouding, die slechts na de uitspraak van de veroordeling wordt genomen, volkomen onafhankelijk is van de uitspraak over de straf; dat bijgevolg het openbaar ministerie, bij de behandeling van de vordering tot onmiddellijke aanhouding het recht heeft nieuwe stukken in verband met deze vordering neer te leggen en het strafgerecht daarvan kennis mag nemen, zelfs bij verstek van de veroordeelde;

Overwegende dat er bijgevolg ernstige redenen zijn om het verzoekschrift tot voorlopige invrijheidstelling af te wijzen; dat de voorlopige invrijheidstelling, op verzoek van de beklaagde, echter kan worden toegestaan tegen voorafgaande en volledige betaling van een borgsom van 5.000.000 fr., te storten in de Deposito- en Consignatiekas; dat bij de bepaling van deze borgsom rekening wordt gehouden met het bedrag dat, volgens de termen van het bestreden vonnis, door de beklaagde werd opgelicht;

...

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

2e KAMER — 9 APRIL 1992

Voorzitter: de h. Duys

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Veulemans en Bemong

Advocaten: mrs. Rauws en Mergits

1. Arbeidsovereenkomst — Beëindiging — Sociale documenten — Afgifte — Veroordeling — Dwangsom

Een dwangsom kan niet worden opgelegd aan de werkgever tot nakoming van een veroordeling tot afgifte van sociale documenten aan de werknemer wegens beëindiging van de arbeidsovereenkomst.

V.Z.W. K. t/ M.

Overwegende dat artikel 21 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, als gewijzigd door de wet van 18 juli 1985, artikel 1, gelezen dient te worden in combinatie met art. 1385bis, eerste lid, Ger.W., wat betreft de oplegging van een dwangsom;

Overwegende dat het feit dat aanleiding geeft tot de afgifte van bepaalde sociale en fiscale documenten het bestaan van een arbeidsovereenkomst is, en dientengevolge de juridische oorzaak in de arbeidsovereenkomst gezocht dient te worden;

dat in het kader van de problematiek van de dwangsom in het sociaal recht, de Nationale Arbeidsraad een advies uitbracht waaruit kan worden begrepen dat de dwangsom niet specifiek tot het domein van het sociaal recht betreffende de arbeidsovereenkomst diende uitgebreid te worden daar de sociale wetgeving reeds de mogelijkheid biedt een beroep te doen op verschillende indirecte dwangmiddelen opdat de door de arbeidsovereenkomst gebonden werkgever en werknemer hun verplichtingen zouden nakomen (Nationale Arbeidsraad, advies nr. 632 van 26 september 1979);

Overwegende dat contractuele verplichtingen, volgens artikel 1135 van het Burgerlijk Wetboek, ook die verbintenissen omvatten die impliciet aan de overeenkomst worden toegevoegd door een bijzondere wettelijke bepaling (Cass., 22 mei 1974, twee arresten, A.C., 1974, 1057; Cass., 4 december 1974, A.C., 1975, 402, en Cass., 29 mei 1978, A.C., 1978, 1148);

Overwegende dat de verplichting alle sociale en fiscale bescheiden met betrekking tot een arbeidsovereenkomst te overhandigen bij het einde van die overeenkomst, een bij de wet voorgeschreven verplichting is die voortvloeit uit de arbeidsovereenkomst waarin deze verplichting thans expliciet geïncorporeerd is krachtens voormeld artikel 21 Arbeidsovereenkomstenwet, dat betreffende verplichtingen tot afgifte van bepaalde sociale of fiscale documenten; dat het Gerechtelijk Wetboek geen onderscheid maakt naargelang een bijzondere wetgeving al of niet een bijzondere sanctie bepaalt als indirect dwangmiddel, maar eenvoudig geheel het domein van de arbeidsovereenkomsten uitsluit van de mogelijkheid een dwangsom op te leggen ten aanzien van de vorderingen ter zake van de nakoming van arbeidsovereenkomsten;

Overwegende dat geïntimeerde ten slotte verwijst naar een antwoord van de minister (Vr. en Antw., Senaat, 1985-86, 15 april 1986, 798, Vr. nr. 48, Deneir) waarin deze voorstander blijkt te zijn van het opleggen van een dwangsom;

dat de minister in kwestie in dat verband zei: «De wijziging aan artikel 21 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten moet naar mijn mening worden geïnterpreteerd als...»;

dat de persoonlijke mening gegeven door de minister in verband met de interpretatie van een wettekst, zonder dat die mening stoelt op juridische argumenten of verwijst naar parlementaire besprekingen die de *ratio legis* kunnen verduidelijken, een vrijlatende mening is, die niet een grond verschaft om van duidelijke wetteksten af te wijken;

Overwegende dat, daar de nakoming van de verplichtingen voortspruitende uit arbeidsovereenkomsten niet gevorderd kan worden onder oplegging van een dwangsom, zoals expliciet blijkt uit artikel 1385bis van het Gerechtelijk Wetboek, geen dwangsom opgelegd kan worden wat de afgifte betreft van de gevraagde sociale en fiscale documenten *ad hoc* en het geïntimeerde vrij staat een beroep te doen op andere wettelijke middelen om de onwillige werkgever aan te sporen zich te kwijten van bepaalde verplichtingen ontstaan in het kader van een arbeidsovereenkomst;

...

NOOT — Het arrest maakt geen onderscheid tussen sociale en fiscale documenten. Art. 21 Arbeidsovereenkomstenwet heeft betrekking op «sociale» bescheiden.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE VEURNE

4e KAMER — 28 JUNI 1990

Rechter: de h. Libeert

Advocaten: mrs. Versteede, Godderis en Aserawat

1. Burgerlijke rechtspleging – Vrijwillige tussenkomst – Voordien bevolen onderzoeksmaatregelen – 2. Onrechtmatige daad – Aansprakelijkheid – Gebrek in de zaak – Steunwiel van mestkar dat niet vergrendeld was

1. *De vrijwillig tussenkomende partij kan niet betwisten hetgeen in de procedure is gebeurd vóór haar persoonlijke beslissing om tussen te komen.*

2. *Het feit dat het steunwiel van een mestkar niet vergrendeld was, dient te worden beschouwd als een gebrek van de mestkar in de zin van art. 1384, eerste lid, B.W. Dit gebrek valt af te leiden uit de omstandigheid dat een vergrendeld steunwiel niet kan toeklappen, en er daarbuiten geen aanwijsbare oorzaak aangenomen kan worden voor het omslaan van het steunwiel.*

De C. t/ B.V.B.A. B.

1. Omtrent de toelaatbaarheid van de vrijwillige tussenkomst van mevr. Mireille P.

De vrijwillig tussenkomende partij doet gelden dat haar recht van verdediging geschonden is omdat vóór haar tussenkomst reeds onderzoeksmaatregelen bevolen werden.

Met dit standpunt kan niet ingestemd worden. Mevrouw Mireille P. is vrijwillig tussengekomen, en heeft dus zelf beslist om tussen te komen. Zij kan derhalve niet betwisten hetgeen gebeurd is in de procedure vóór haar persoonlijke beslissing om tussen te komen (P. Rouard, *Traité élémentaire de droit judiciaire privé*, Tome 2, *L'instruction de la demande*, III, p. 293, nr. 356).

Haar vrijwillige tussenkomst is toelaatbaar.

2. Ten gronde

Verweerder stelt niet over een schriftelijke ongevalaangifte te beschikken zodat hij niet aan het verzoek kan voldoen deze neer te leggen.

Na de persoonlijke verschijning en het getuigenverhoor werden de feiten als volgt verduidelijkt.

– Het systeem van het steunwiel werd toegelicht: het steunwiel vooraan de mestkar is opklapbaar. Als de mestkar voortgetrokken wordt is dit steunwiel omhoog geklapt en bevindt het zich horizontaal boven op de dissel. In die toestand wordt het steunwiel vastgemaakt door een spil (en niet door een splitpen zoals in het tussenvonnis vermeld) aan te brengen in twee ogen boven de dissel. Zowel verweerder op hoofdeis als Luc B. verklaarden dat die spil met een ketting aan de dissel van de mestkar in kwestie bevestigd was.

Om de kar in rusttoestand op te stellen, dus losgekoppeld van de tractor dient de spil verwijderd te worden om het steunwiel naar beneden te kunnen brengen. Vervolgens moet diezelfde spil in twee ogen onder de dissel aangebracht worden om aldus het steunwiel in verticale stand te vergrendelen.

Volgens Luc B. zou, zelfs indien de spilenkel tot halverwege aangebracht was, de vergrendeling nog goed gefunctioneerd hebben door de druk en het gewicht van de kar.

Eveneens om die reden speelt de kleine splitpen die op het uiteinde van de spil aangebracht kan worden geen enkele rol als het steunwiel naar beneden staat, volgens de getuige R.

– Het is mevr. Mireille P., echtgenote van Joël K., die de mestkar gekoppeld aan een tractor naar het bedrijf van verweerder gebracht heeft voor herstelling. De uit te voeren herstelling had niets te maken met het steunwiel vooraan de

kar. Zij heeft zelf de kar opgesteld op het terrein van verweerder op de daartoe door verweerder aangewezen plaats naast de zaaimachine. De kar stond gericht met de dissel in de richting van de straat en aldaar helt het terrein opvallend naar beneden gezien vanaf de straat in de richting van het gebouw van verweerder. Mevr. Mireille P. legde steunblokken onder de achterwielen van de kar en is formeel dat zij het steunwiel verticaal vergrendelde met de spil.

– Naargelang de verklaringen stond de mestkar reeds tien tot veertien dagen op het terrein van verweerder toen het ongeval zich voordeed.

– Luc B. verklaarde dat de vergrendeling van het steunwiel van dergelijke karren zoveel mogelijk op het bedrijf gedaan wordt, en dat, als opgemerkt wordt dat de vergrendeling niet gebeurd is, deze op het bedrijf aangebracht wordt.

– Volgens de getuige P. kon het (vergrendelde) steunwiel niet omslaan door een verkeerde manipulatie van het slachtoffer.

Uit al die gegevens en uit het feit dat toen eiser hielp met het voorttrekken van de mestkar om de daarnaast opgestelde zaaimachine te bereiken, het steunwiel toeklapte, kan met zekerheid besloten worden dat het steunwiel niet vergrendeld was, zelfs niet gedeeltelijk. De door eiser voorgebrachte foto's en de verklaring van Luc B. tonen aan dat de kar in rusttoestand ook op het onvergrendeld steunwiel kan rusten.

3. In rechte

De vordering van eiser is gericht tegen verweerder, de B.V.B.A. B. op grond van de artikelen 1382, 1383 en 1384 B.W., verweerder keerde zich op haar beurt tegen de eigenaar van de mestkar, Joël K., op dezelfde rechtsgronden. Eiser heeft zijn eis uitgebreid tegen Joël K. en ook tegen diens echtgenote die vrijwillig is tussengekomen. De B.V.B.A. B. heeft eveneens haar eis uitgebreid tegen de vrijwillig tussenkomende partij.

Mevr. Mireille P. had de mestkar voor herstelling naar het bedrijf van verweerder gebracht en stelde de kar op, op een door verweerder aangewezen plaats. Het staat vast dat zij aldus de bewaking van de kar overdroeg aan de B.V.B.A. B. Toen het ongeval gebeurde stond die kar daar minstens reeds tien dagen en al die tijd bleef de B.V.B.A. B. de bewaker van de zaak.

Het feit dat het steunwiel niet vergrendeld was, dient beschouwd te worden als een gebrek van de mestkar. Het gebrek valt immers af te leiden uit de omstandigheid dat een vergrendeld steunwiel niet kan toeklappen en er daarbuiten geen andere aanwijsbare oorzaken aangenomen kunnen worden voor het omslaan van het steunwiel. Welke de verdere oorzaak van het gebrek is, is zonder belang voor de toepassing van art. 1384, eerste lid, B.W. Het is ook niet vereist dat het om een blijvend gebrek gaat.

De dissel van de kar is op de benen van eiser terechtgekomen doordat het steunwiel omgeslagen is, zodat het gebrek als oorzaak van de schade aangenomen moet worden. Dientengevolge wordt de B.V.B.A. B. als bewaker van de zaak, *iuris et iure* vermoed aansprakelijk te zijn ten aanzien van eiser.

Daar art. 1384, eerste lid B.W. een voldoende rechtsgrond uitmaakt voor de vordering van eiser, dient niet verder onderzocht te worden of de B.V.B.A. B. eventueel op grond van art. 1382 en 1383 B.W. aansprakelijk is t.a.v. eiser.

De eigenaar van de kar, dhr. Joël K. dient de B.V.B.A. B. niet te vrijwaren op grond van art. 1384 1, 1e lid B.W., daar hij niet de bewaking had over de kar op het ogenblik van de feiten. Joël K. kan ook geen persoonlijke fout of nalatigheid verweten worden, daar het vergrendelingssysteem op de mestkar aanwezig was, en uit het getuigenverhoor voldoende gebleken is dat de B.V.B.A. B. vertrouwd was met een dergelijk systeem. Het is trouwens niet Joël K., doch diens echtgenote die de kar aan de B.V.B.A. B. toevertrouwd heeft.

Tegenover mevr. Mireille P. is de vordering in vrijwaring van de B.V.B.A. B. evenmin gegrond, om dezelfde redenen als hiervoor vermeld t.a.v. Joël K. Bovendien komt het niet bewezen voor dat zij de kar met een onvergrendeld steunwiel achtergelaten zou hebben bij de B.V.B.A. B. Gedurende de tijd dat de kar op het bedrijf van deze laatste was, is het daarenboven goed mogelijk dat de kar meermaals verplaatst werd. In ieder geval behoorde de B.V.B.A. B. om na te gaan of de kar vergendeld was, hetgeen trouwens volgens Luc B. zoveel mogelijk nagegaan wordt op het bedrijf. Minstens had de kar voorafgaande aan het verplaatsen op het tijdstip van de feiten gecontroleerd moeten worden door de B.V.B.A. B. of haar aangestelde. Dit gebeurde niet.

De uitgebreide eisen van eiser tegen de tussenkomende partijen zijn derhalve evenzeer ongegrond.

Ten slotte kan ook geen fout aangenomen worden tegen eiser zelf. Hij heeft zich bereidwillig aangeboden om de kar te helpen verplaatsen, samen met een aangestelde van de B.V.B.A. B.

Ofschoon eiser erkende het vergrendelingssysteem in kwestie te kennen, kan hem in de concrete omstandigheden van de zaak niet ten kwade geduid worden dat hij vooraf de vergrendeling van de kar niet controleerde, te meer daar de aangestelde van de B.V.B.A. B. daar niet bijzonder zijn aandacht op gevestigd had. Eiser mocht in die omstandigheden aannemen dat het neergebrachte steunwiel vergrendeld was zoals gewoon is bij de verticale stand van het steunwiel. Een onvoorzichtige en foutieve manipulatie van de dissel of van de kar door eiser is evenmin bewezen.

RECHTSpraak IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 15 mei 1990

Onrechtmatige daad – Oorzakelijk verband – Redenering van het rechtmatig alternatief – Dezelfde concrete omstandigheden als die van het schadegeval

Op de volgende gronden vernietigt het Hof een vonnis van de Correctionele Rechtbank te Hasselt van 20 april 1989, behalve in zoverre het beslist dat eiser een fout heeft begaan in oorzakelijk verband met het ongeval:

«Overwegende dat de appelrechters oordelen dat de omstandigheid dat René D. zijn vrachtwagen bestuurde met een snelheid van 90 kilometer per uur, in plaats van de maximaal toegelaten 60 kilometer per uur, geen causaal verband vertoont met de schadelijke gevolgen van het ongeval;

«Dat zij dat oordeel gronden op de vaststelling dat de vrachtwagen ledig was en op de overweging dat een ledige

en met een snelheid van 90 kilometer per uur rijdende vrachtwagen geen grotere schade veroorzaakt dan een geladen vrachtwagen die 60 kilometer per uur rijdt;

«Overwegende dat de appelrechters op die gronden hun beslissing niet wettig verantwoorden;

«Overwegende dat immers de door de appelrechters aangewende redenering van het rechtmatig alternatief slechts hanteerbaar is met inachtneming van dezelfde concrete verkeersomstandigheden als die waarin het ongeval plaats had.»

(Voorzitter: de h. Boon – Rapporteur: de h. De Peuter – Openbaar ministerie: de h. D'Hoore – Advocaat: mr. De Gryse – In de zaak: B. t/ B.V.B.A. H. e.a.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 17 januari 1991

Onrechtmatige daad – Aansprakelijkheid – Zaken – Gebrek – Vermoeden van aansprakelijkheid van de bewaarder – Alleen ten voordele van personen die rechtstreeks schade hebben geleden

Het eerste middel dat eiseres tegen het bestreden arrest (Hof Luik, 12 oktober 1988) aanvoert, wordt om de volgende redenen niet ontvankelijk verklaard:

«Overwegende dat de in beide onderdelen aangevoerde grieven hierin bestaan dat de beslissing, waarbij afwijzend wordt beschikt op de, op grond van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, door de verweerder Laurent B., die door het ongeval getroffen is, tegen de verweerder Leo C. ingestelde rechtsovereenkomst, aan onwettigheid lijdt;

«Overwegende dat het vermoeden van aansprakelijkheid, ingevoerd bij artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, de benadeelden die schade hebben geleden door de daad van zaken die men onder zijn bewaring heeft, een betere bescherming wil bieden; dat het alleen geldt ten voordele van de personen die rechtstreeks schade hebben geleden en alleen door die personen kan worden aangevoerd.»

(Voorzitter: de h. Sace – Rapporteur: de h. Rappe – Openbaar ministerie: mevr. Liekendael – Advocaten: mrs. Dasse en Draps – In de zaak: N.V. A. t/ C., B.V.B.A. P. en B.)

BOEKEN

M.M.H. KRAAMWINKEL, J.J. SCHIPPERS en J.J. SIEGERS (red.), **De toekomst van de aanvullende pensioenen**, Zwolle, Tjeenk Willink, 1992, 131 pp.

Dit boek bevat de referaten van het congres «De toekomst van de aanvullende pensioenen», dat op 24 oktober 1991 werd gehouden door het Economisch Instituut/Centrum voor Interdisciplinair Onderzoek van Arbeidsmarkt- en Verdelingsvraagstukken van de Rijksuniversiteit Utrecht. Opzet van dit colloquium was het leveren van een bijdrage aan het welslagen van de discussie over de pensioenen en de opportuniteit van de aanvullende pensioenen, die de afgelopen tijd, zowel in Nederland als in andere landen, weer brandend actueel is.

In korte inleidingen geven Jaspers, De Graaf en De Veer het kader aan waarbinnen de referenten zich kunnen bewegen. Jaspers benadrukt de relatie tussen wettelijke voorzieningen en aanvullende stelsels en stelt een aantal fundamentele problemen centraal: de solidariteit in de pensioenregelingen, de plaats van de zwakkere

groepen en de rol van de markt met betrekking tot de aanvullende pensioenvoorzieningen. In een tweede inleidende bijdrage schetst De Graaf de ontwikkelingen van de aanvullende pensioenen in een historisch perspectief. Hij wijst daarbij op de nieuwe punten van discussie, namelijk de individualisering en de keuzevrijheid. Ten slotte vraagt De Veer aandacht voor enkele intrigerende discussiepunten: de ongelijke behandeling van mannen en vrouwen, de problematiek van de pensioenbreuk en de pensioennota.

De in de bundel opgenomen bijdragen kunnen worden verdeeld volgens twee themata.

Het eerste thema dat uitvoerig aan de orde wordt gesteld, betreft de manier waarop het pensioenstelsel dient te worden aangepast. In dit verband wijst Driessen op de zogenaamde «witte vlekken», i.e. de werknemers op wie geen aanvullende pensioenregeling van toepassing is. Hoewel bij het einde van de zestiger jaren werkgevers en werknemers het erover eens waren dat het instellen van een aanvullende pensioenplicht voor de werknemers noodzakelijk was én in het begin van de jaren zeventig een onderzoek werd verricht naar de wijze waarop dit het beste kon gebeuren, is de discussie daaromtrent lange tijd op een dood spoor geraakt. In 1990 meende de SER dat de sociale partners het gebrek aan pensioenregelingen zelf zouden kunnen oplossen. Dit standpunt is door de regering gedeeld. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek dat de Pensioenkamer verricht naar de omvang van deze witte vlekken in pensioenland, verduidelijkt Driessen evenwel dat de afwezigheid van pensioenregelingen in bepaalde sectoren van structurele aard is. Vandaar dat overheidsingrijpen onontbeerlijk is. Het voorstel van Driessen steunt dan ook op een wettelijke regeling die voldoende ruimte laat aan de sociale partners om hun eigen initiatieven uit te werken.

Hierbij aansluitend stelt Lutjens de vraag wat het meest wenselijke type van pensioenregeling is: een eindloon- of een opbouwregeling? Aanvankelijk opteerde men voor een eindloonregeling. Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals het flexibeler karakter van de arbeidspatronen, aandacht voor loopbaanbeleid en de gelijke behandeling van werknemers, maken echter een bezinning over de uitgangspunten voor pensioenregelingen noodzakelijk. Eindloonregelingen zijn iet meer up-to-date. Liever dan onmiddellijk te opteren voor een opbouwregeling ter ondervanging van de bezwaren die kleven aan de eindloonregeling, gaat Lutjens over tot de bespreking van enkele alternatieven. De eindconclusie luidt dat een gematigde eindloonregeling of een combinatie van eindloon- en opbouwregeling aangepast is om te beantwoorden aan de zich wijzigende maatschappelijke omgeving. Het zijn vooral de concrete arbeidssituatie in de onderneming of bedrijfstak én de concrete behoeften, die zullen uitwijzen welke de meest geschikte pensioenregeling is. Mr. Bod vervolgt de discussie door het rechtskarakter van de pensioenen op nieuw ter discussie te stellen. De veranderingen die de jongste tijd rond het pensioen hebben plaatsgehad, zijn niet zonder gevolg gebleven. Op dit moment is de pensioentoeckenning (van werkgever aan werknemer of van overheid aan ambtenaar) niet langer de enige grondslag waarop pensioen wordt verworven en opgebouwd; ook buiten het kader van de dienstbetrekking moet pensioenverwerving mogelijk zijn. Het arbeidsvoorwaarden- en het beloningskarakter van het pensioen moet naar de achtergrond worden verschoven. Zij zijn enkel nog te herkennen in de vaststelling dat een pensioen wordt opgebouwd in de actieve periode. Daarom oordeelt Bod het correcter het pensioen te karakteriseren als een bestemmingsgebonden lijfrente, waarbij de bestemming uiteenvalt in twee elementen: arbeidsinkomenvervanging en verzorging.

Een studie betreffende pensioenen en aanvullende pensioenen impliceert ontegenzeggelijk een bijdrage vanuit fiscaal perspectief. Van Mens ontfermt zich over dit belangrijk aspect van de pensioenen door het rapport van de Commissie Stevens en de Pensioennota van het Kabinet van enkele kritische kanttekeningen te voorzien. Deze referent oordeelt dat door het kabinetstandpunt ten aanzien van de aanvullende pensioenen uit te voeren, de pensioenregelingen een ernstige beknotting zullen ondergaan. Bovendien lijkt hij zelf erg weinig overtuigd te zijn geworden door de argumentatie van het kabinet. Hij besluit dan ook met een dringende oproep tot concreet cijfermatig inzicht in de budgettaire en financiële gevolgen voor de pensioengerechtigden, alvorens definitieve besluiten te nemen.

Het thema betreffende flexibilisering van de arbeid en pensioen is een bijdrage van de hand van mevr. Van den Dobbelen-Bos. Zij stelt dat, tengevolge van de flexibilisering van de arbeid, er een ander pensioensysteem nodig is. Er bestaan immers nog heel wat

knelpunten die een aangepaste aansluiting van de pensioenvoorziening op flexibele arbeidspatronen belemmeren. Een aantal wel-doordachte suggesties om die knelpunten in de pensioenvoorziening geheel of gedeeltelijk te verwijderen, ontbreken dan ook niet in haar uiteenzetting. Onontbeerlijk voor de invoering van zulk een alternatief stelsel is volgens de auteur de bereidheid van werkgevers en werknemers om een fundamentele oplossing te bieden aan de opgemerkte problemen.

Een tweede hoofdthema dat men in deze bundel kan onderscheiden, betreft de gelijke behandeling van mannen en vrouwen, een onderwerp dat sinds Barber tot heftige discussies heeft geleid.

Sjerps geeft allereerst een korte (én humoristische) schets van de juridische geschiedenis van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen met betrekking tot de ouderdomspensioenen. Daarbij maakt zij melding van de nationale en communautaire regelgeving en jurisprudentie. Zij geeft een duidelijk overzicht van de stand van zaken van het EG-recht, om vervolgens even te alluderen op het Nederlandse recht. Onder het titeltje «EG-jurisprudentie» gaat zij verder na welke verschillende interpretaties de laatste jaren zijn gegeven aan het Barber-arrest. Ook de Nederlandse rechtspraak ontsnapt niet aan haar onderzoek. Tot nog toe bestaat er veel onduidelijkheid op dit vlak. Aangezien echter de pensioenbeheerders niet erg geneigd blijken te zijn om met ruime terugwerkende kracht gelijke behandeling toe te passen, is het nog maar de vraag wanneer er serieuze maatregelen zullen worden genomen.

Een ander aspect van gelijke behandeling, namelijk het nabestaandenpensioen, wordt door Neven behandeld. Hij beperkt zich tot de pensioenvoorziening voor de langstlevende echtgenoot en laat het wezenpensioen buiten beschouwing. Allereerst geeft hij een overzicht van de wijzigingen die zullen optreden in de wettelijke basisvoorziening bij overlijden, indien het wetsvoorstel voor een Algemene Nabestaandenwet van kracht wordt. Daarnaast schetst hij in welk soort aanvullende pensioenregelingen al dan niet een automatisch effect optreedt bij de inwerkingtreding van die Nabestaandenwet. Ten slotte bespreekt hij enkele opties tot aanpassing van de aanvullende pensioenregelingen.

Een laatste bijdrage handelt over de indirecte discriminatie. Diercx stelt dat een benadeling van deeltijdwerkers gelijkstaat met een indirecte discriminatie, gelet op het grote aantal vrouwen dat deeltijds werkt. Zij maakt gewag van het feit dat men bij het maken van berekeningen daaromtrent moet opletten voor valkuilen. Bij wijze van besluit haalt zij enkele objectieve rechtvaardigheidsgronden aan die kunnen worden aangevoerd voor het maken van een onderscheid tussen mannen en vrouwen.

In een tijdperk waarin de pensioenen frequent ter discussie worden gesteld en waarin aanvullende pensioenregelingen niet meer weg te denken zijn, kan een verhelderende uiteenzetting over deze zaken alleen maar op gejuich worden onthaald. In deze bundel trachten wetenschapsmensen én praktijkdeskundigen op een overzichtelijke wijze de meest klemmende en cruciale problemen op een rijtje te zetten. Zij belichten niet alleen het hoe en het waarom van de vraagstellingen, maar staan eveneens klaar met suggesties voor oplossingen. Kortom, het boek biedt voor elk wat wils. Aan de lezers die vertrouwd zijn met de pensioenbesluitingen, wordt de kans geboden hun horizon te verruimen, terwijl leken in deze materie in een korte spanne tijds enig inzicht kunnen verwerven in de eigentijdse pensioenproblematiek.

De wens om een bijdrage te leveren aan de bezinning over het pensioenstelsel en aan de fundamentele discussie in verband met gelijke behandeling in de aanvullende pensioenen (p. 5) is onbetwistbaar in vervulling gegaan.

Ilse Briers

R.J.J. VAN ACHT, E., BAUW, J.H. JANS en N.S.J. KOEMAN, **Milieuprivaatrecht**, in *Studiepockets privaatrecht*, nr. 47, Zwolle, Tjeenk Wil-link, 1992, 258 pp.

De auteurs van dit handboek verantwoorden hun initiatief door erop te wijzen dat een samenhangende bespreking van het milieuprivaatrecht in Nederland tot nog toe ontbrak. Naarmate het besef groeide dat het bestuursrecht, waarop bij het tot stand komen van het milieurecht de nadruk heeft gelegen, niet alles kan oplossen, nam de behoefte aan een dergelijk werk toe.

Bij wijze van algemene inleiding worden in hoofdstuk 1 de bronnen van het milieurecht opgesomd en kort besproken, waarbij in onderverdeling nr. 3 de keuze voor de term «milieuprivaatrecht» wordt gerechtvaardigd.

Bijna als vanzelfsprekend wordt de grondige bespreking van het milieuprivaatrecht aangevat met de aansprakelijkheidsproblematiek, waarin het zwaartepunt komt te liggen op de buitencontractuele aansprakelijkheid voor milieuschade (hoofdstuk 2). Uitgaande van een definitie van milieuschade, worden achtereenvolgens de vereisten voor persoonlijke aansprakelijkheden (cf. aansprakelijkheid voor eigen daad) en kwalitatieve aansprakelijkheden (cf. aansprakelijkheid voor andermans daad) uitgediept. Interessant is hier dat op die manier het gehele Nederlandse buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht, zoals het in het nieuwe Burgerlijk Wetboek gecodificeerd is, wordt uitgewerkt.

Verder wordt in dit hoofdstuk ook de nodige aandacht besteed aan toekomstige (?) milieuwetgeving in Nederland (het wetsvoorstel inzake de aansprakelijkheid voor gevaarlijke stoffen en verontreiniging van lucht, water of bodem), in de Europese Gemeenschap (ontwerp-richtlijn betreffende de wettelijke aansprakelijkheid voor schade en milieubederf veroorzaakt door afvalstoffen) en de Raad van Europa (ontwerp-verdrag inzake de wettelijke aansprakelijkheid voor schade ten gevolge van activiteiten die gevaar opleveren voor het milieu).

Ook de behandeling van de verhaalsacties op basis van art. 21 Interimwet bodemsanering, met o.a. aandacht voor het verhalen van de door de overheid gemaakte kosten bij bodemsanering, die in onderverdeling nr. 10 worden geanalyseerd, verdient een bijzondere vermelding.

In het volgende, veel korter hoofdstuk 3 wordt milieuschade in verband met contractuele relaties belicht, waarbij de nadruk ligt op de onroerendgoedtransacties en de vorderingsmogelijkheden van de (onschuldige) koper van verontreinigde grond.

Hoe het milieurecht privaatrechtelijk kan worden gehandhaafd en welke specifieke vraagpunten dat meebrengt, maakt het onderwerp uit van hoofdstuk 4.

Omdat dit een Nederlands handboek is, spreekt het voor zich dat een van de zwaartepunten in dit hoofdstuk de vraag is naar de mogelijkheid voor de overheid om voor de handhaving van het milieurecht het privaatrecht aan te wenden (meer bepaald art. 21 Interimwet bodemsanering) en niet het bestuurs- of strafrecht, dat daartoe aan de overheid speciale bevoegdheden toekent. In de rechtsleer is daar namelijk heel wat om te doen naar aanleiding van recente rechtspraak van de Hoge Raad.

Daarnaast wordt ook – onvermijdelijk – aandacht besteed aan de vorderingsbevoegdheid van milieugroeperingen en wordt nagegaan wanneer de rechter een verbod of bevel in milieuprivaatrechtelijke zaken kan opleggen.

In hoofdstuk 5 ten slotte worden de milieubeleidsafspraken en de problemen die ze meebrengen, kort onderzocht: de vraag naar de grondslag van de gebondenheid aan de afspraken (heeft het convenant juridisch bindende kracht, wordt het beheerst door het privaatrecht of door het publiek recht?), de afdwingbaarheid, de geoorlooftheid en de geldigheid («gedoog»-convenanten, E.E.G.-recht).

Achteraan vindt de lezer een literatuurlijst waarin, naast de volledige verwijzing naar de in het boek verkort aangehaalde werken, ook boeken en tijdschriften over milieurecht in het algemeen en over aspecten van het milieuprivaatrecht in het bijzonder zijn opgenomen. Er is tevens een uitgebreid jurisprudentieregister en een trefwoordenregister.

De grote verdienste van dit boekje is dat het in een beperkte ruimte (slechts 258 pagina's) een schat aan informatie bevat over alle actuele ontwikkelingen en knelpunten in het Nederlands milieuprivaatrecht, en anticipeert op toekomstige regelgeving. Bovendien wordt vrijwel elke regel, stelling of ontwikkeling nader toegelicht aan de hand van relevante rechtspraak, waardoor de hier behandelde materie ook voor een leek gemakkelijker te volgen is.

Het is alleen een beetje jammer dat de verwijzingen naar andere rechtsleer in de tekst nogal summier zijn. De lezer die een deelprobleem verder wil uitdiepen, zal daartoe in dit werk geen volledige bibliografie vinden, maar enkel een beginpunt voor zijn opzoekingen. Dit was wellicht een bewuste keuze, het boekje maakt immers deel uit van de serie Studiepockets Privaatrecht en moest dus compact en toch helder blijven, een opgave waarin de auteurs zeker zijn geslaagd.

Ann Carette
Assistente U.I.A.

P.J. BOON, *Amerikaans staatsrecht*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1992, 177 p.

Professor P.J. Boon doceert staats- en administratief recht aan de Open Universiteit (Nederland). Eerder was hij verbonden aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en de Rijksuniversiteit te Groningen.

Dit boek maakt deel uit van de Nederlandse serie «Studiepockets staats- en bestuursrecht» en beoogt een algemeen en bevattelijk overzicht te geven van het Amerikaanse staatsrecht.

Het werk is op een zeer eenvoudige en logische wijze ingedeeld:

De auteur begint met een geschiedkundige uiteenzetting, opgevat als een beschrijving van de evoluerende interacties tussen het politieke en maatschappelijke toneel enerzijds en de staatsstructuur en grondrechtenproblematiek anderzijds. Dit eerste hoofdstuk draagt zeer toepasselijk de titel «De Constitutie». De Grondwet is inderdaad het onmiskenbare basisgegeven van het Amerikaanse staatsrecht en dit hoofdstuk duidt de rode draden aan die de lezer moeten begeleiden en tot inzicht brengen bij de verdere lectuur van het boek.

Het volgende hoofdstuk is gewijd aan het eigenlijke federalisme (hoofdstuk 2: De Unie en de Staten), terwijl de hoofdstukken 3, 4 en 5 de drie machten afzonderlijk behandelen (resp. de President, het Congres en de Rechterlijke Macht). Het zesde en laatste hoofdstuk behandelt de grondrechten, met een nadruk op equality en due process.

De heldere structuur wordt aangevuld door de schrijfstijl van de auteur: het boek is dermate vlot geschreven dat elk gedegen jurist het bij wijze van spreken in één adem kan uitlezen. Bovendien zullen ook niet-juristen aangenaam verrast worden door de toegankelijkheid van dit stuk juridische literatuur.

Ook op het praktische vlak is dit boek een uitblinkster. Het is goed hanteerbaar dankzij een jurisprudentieregister (alle mijlpaalarresten van het US Supreme Court zijn in de tekst verwerkt) en een trefwoordenregister (ook al zal een vluchtige blik op de eenvoudige inhoudstafel vaak volstaan om het gezochte onderwerp te kunnen situeren). Uiteraard werden ook de tekst van de Grondwet en een lijstje van de Amerikaanse presidenten niet vergeten. Wat echter het sterkst opvalt, is het veelvuldige gebruik van uitgebreide tekstgedeelten in kleinere druk. De auteur neemt deze paragrafen te baat om wat verder in detail te treden aangaande het onderwerp dat ter sprake is. Zeer dikwijls verwijst hij hierin ook rijkelijk naar meer gespecialiseerde literatuur. Deze aanpak heeft als voordeel dat het boek een aantrekkelijk instrument vormt voor meerdere types van gebruikers: lezers met een beperkte ambitie inzake kennisverwerving van het Amerikaanse staatsrecht kunnen zich gemakkelijk concentreren op de hoofdlijnen, terwijl hetzelfde boek ook voor specialisten betekenis kan hebben, bijvoorbeeld als samenvatting van hun kennis en als referentiewerk.

Een bijzondere bijdrage die professor Boon levert aan de reeds aanwezige literatuur betreffende de juridische structuur van de Verenigde Staten is zijn geschiedkundige benadering van de materie. Hieruit put hij op zeer gedocumenteerde wijze het *waarom* van de interpretaties van het Supreme Court, van het beleid van de President en het Congres, en in het algemeen van de evoluties die in een tijdsspanne van tweehonderd jaar hebben plaatsgevonden. Zo zal men bijvoorbeeld zelfs in de grote basiswerken over judicial review zelden het mijlpaalarrest *Marbury v. Madison* even bevattelijk in zijn geschiedkundige achtergronden verklaard vinden als in dit boek.

Een enigszins teleurstellend aspect is de behandeling van de separation of powers. De drie machten worden strikt afzonderlijk besproken. Hier en daar treft men wel iets aan over de onderlinge verhouding tussen de machten, maar in dit algemene overzichtswerk ware het mooi geweest een aparte titel over «checks and balances» aan te treffen.

Dit laatste mag echter slechts als een detailkritiek gezien worden ten aanzien van een boek dat zich aanbiedt als een uitstekend studie- en werkinstrument voor iedereen die een belangstelling koestert voor het Amerikaanse staatsmodel.

Jan Vanhamme
Assistent K.U.Leuven